

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Herman Heijermans
Titel	Beschuit met muisjes
Jaar	1910
Uitvoering	Toneelgroep Oostpool / Joeri Vos

Copyright (C) 1910 by Herman Heijermans

herman heijermans

beschuit
met muisjes

Dramatis personae

prosper bien aimé

jeanne *zijn vrouw*

charles *zijn zoon*

félicité *zijn dochter*

aristide *zijn oom*

adèle *zijn tante*

baptiste *zijn neef*

hendrika *zijn nicht*

groomoe

pollie

charlotte *dienstbode in het pension Bien Aimé*

meneer van der wielen *advocaat*

Enige bezoekers

Het spel geschiedt te Amsterdam in deze tijd.

eerste bedrijf

Het toneel verbeeldt de karig-gemeubileerde huiskamer van het pension Bien Aimé.

Eerste en tweede plan, ter rechterzijde, vensters met neergelaten rolgordijnen.

Voor het achterste venster een klein, gehavend bureau-ministre met telefoon.

Voor het voorste venster een leunstoel en bloemenstandaard.

Eerste plan links, bij voorgrond, een vulkachel — daarnaast boekenrek, met

veel-gelezen boeken. Tweede plan dito een deur. Het middendeel van de

achtergrond is een glazen schot met opschuifbare glasdeuren. Tullen gordijntjes

voor de ruiten daarvan. Links aan de achterwand, een piano, met slordig

verspreide muziekstukken — rechts, achterwand, een deur. Midden voorgrond,

grote tafel, waarboven gaskroontje. De zon beplast fel de venstergordijnen.

eerste toneel

Mevrouw Bien Aimé, Charles, Félicité.

mevrouw achter schrijfbureau, Félicité vermanend, die om naar buiten te kijken, het voorste rolgordijn opwipt Fé! ... Fé! dan gestrenger Félicitééé!

félicité zonder te gehoorzamen Ma, zanik niet zo. 'k Kan me weer niet roeren.

mevrouw Félicitééé! Félicitééé! Félicitééé!

charles aan middentafel, op krant over tafelkleed, adressen op rouwkennisgevingen schrijvend, terwijl zijn krukken naast hem tegen stoelleuning rusten Nou, nou, nou! Dat kan 'k niet! Daar hou 'k m'n hersens niet bij!

Weer 'n adres verschreven... Doe dan wat ma je zegt Feetje!

félicité Bemoei je d'r niet mee!

charles Mooi staat 't voor de overburen!

félicité Bemoei je d'r niet mee!

charles Schandalig, hoor!

félicité En bemoei je d'r niet mee!

charles Te loeren achter de gordijnen van 'n sterfhuis!

félicité Bemoei je met je eigen bemoeisels! trekt gordijn hoger op

mevrouw Ach! Ach! stilte Félicitééé!

félicité Félicité! Félicité! 't Is gezellig, hier! nijdig het gordijn neerflappend

Hoef ik 't me meer as jullie an te trekken! De anstellerij! Geen woord heb 'k met 'm gesproken!

De dwingelandij! Niet zingen, geen piano aanraken, niet uit 't raam kijken!

Of 'k jullie vannacht niet heb horen tekeer gaan! grijpt boek van tafel, smakt

in stoel bij haard.

stilte Dus — dus ik krijg geen rouwjapon?

mevrouw Denk 'r niet an! Nog meer onkosten!

félicité Als we toch erven!

mevrouw Ja, ja, je heb de klok horen luiden... Erven!... God geef 't!

félicité En oom Aristide liep haast te dansen...

mevrouw Lees nou je boek. Ik zit te werken.

félicité *na een stilte* 't Hoeft toch geen rouwjapon van zijn crêpe te zijn! In de Bazar aan de overzij heb 'k katoenen van tachtig cent de meter gezien.

mevrouw Al kostte ze niemendal: je krijgt geen rouwjapon!

félicité En u dan? Waarom u wel?

mevrouw Ik ben wat anders. En 'k weet nog niet zeker of ik...

félicité Bespottelijk! Mijn naam staat net zo goed voluit onder de advertentie!...

stilte 'k Zal zelf meehelpen naaien...

mevrouw Nee.

félicité Ook geen rouwhoed?

mevrouw Wil je zo vriendelijk zijn...?

charles Antwoord 'r toch niet, ma!

félicité Daar heb je hèm weer! Waar bleef je? Hoe heb je 't zo lang uitgehouden?

charles Feetje, als ik je vader was...

félicité Gompie, jij m'n vader! Jij! Hahaha! Dan had je, zou 'k denken, eerst getrouwd moeten wezen! Da's om te proesten!

Jij, de twee voorste vingers van je rechterhand... En de vier treden van 't bordes van 't stadhuis!... Je springt nog makkelijker door 'n hoepel!

mevrouw Foei, foei! Hoe schaam je je niet!

félicité Laat-ie z'n mond houen!

mevrouw Je flapt 'r de onbehoorlijkste dingen uit!

félicité Laat-ie z'n mond houen! Ik steek mijn neus niet in zijn zaken! Als pa thuis is, hoor je 'm niet! Zo als pa z'n hielen gelicht heeft, zit-ie u en mij op de kop!

charles Ik zou mijn krukken niet met jouw benen willen ruilen *de hand onder de kin leggend* — maar wat hier boven is, net zo min.

félicité Wat beledig je me nou! Kolossaal! 'k Ben paf!

mevrouw *tot Charles* Wees jij de verstandigste, jongen! *geklop* Ja?

tweede toneel

De vorigen, Charlotte.

charlotte De post. Hele zooi kaartjes. En de complimenten van meneer Spoor en of de begrafenis morgen of overmorgen is en hoe laat 'r van 't sterfhuis af wordt gerejen?

félicité Gut, hoe mal! Wat gaat 'm dat an!

mevrouw Fé!...

félicité Dan kan iedereen wel meerijen!

mevrouw Fé!... *tot de meid* Overmorgen om — om... Hoe laat, Charles?

charles *couvert aan de meid overreikend* Asjeblief. Had 't adres al geschreven, 't staat 'r in. Elf uur. *Meid af*

derde toneel

Mevrouw, Charles, Félicité, Groomoe.

mevrouw *tot Félicité, die de enveloppes van de kaartjes opentrekt* Zou je dat mij niet liever laten doen?

félicité Meneer en mevrouw — en mevrouw, verbeel je! — 'n mevrouw, die zelf de trappen dweilt! — meneer en mevrouw Ribbels betuigen hun hartelijke deelneming met het ondervonden verlies... Heeft hij natuurlijk geschreven! Ach, Jeanne Bakker! Jeanne Bakker, p. c.! Gompie — dat is de schele juffrouw, die pa nog geld schuldig is! Dat stuurt 'n kaartje! Had ze maar liever 'n postwissel gezonden!... Van Dalen en echtgenote, p. c.!... Wie zijn dat?... Ma!

mevrouw Krijg ik ze, of krijg ik ze niet?

groomoe Dag Jeanne, dag kinderen! Had ik geen boodschap kunnen krijgen! Moet ik zo iets in de krant lezen? Hebben jullie niet zoveel nagedachte — en dat bij mijn hartkwaal — om te berekenen, dat 'n vrouw op mijn leeftijd zich doodschrikken kan, als ze ineens zwart op wit, zwart op wit... Als de meid me geen glas water gegeven had, was 'k van m'n stoel op de grond gevallen!...

mevrouw Maar moeder!

groomoe Maar moeder! Maar moeder! 't Heeft geen pas me te vergeten! Wie is 'r dood?... Wie is Gerrit Bien Aimé? Die ken 'k niet. Daar heb 'k nooit van gehoord. Die is toch maar niet uit de lucht komen vallen!... Bien Aimé! Bien Aimé!... Zes, zevenmaal, zie je de naam met vette letters in 'n rouwrand gedrukt! Eer ik m'n bril op had, dacht 'k, dacht 'k van alles, dacht

'k duizend uit, dacht 'k dat Prosper of Charles of oom Aristide... De hele kamer draaide met me rond!... Wie is Gerrit, oud scheepsgezagvoerder?... En waarom heb ik geen boodschap gekregen?

mevrouw Maar moeder, begrijpt u nou niet dat we u in die herrie, zonder enig opzet en allerminst met 'n kwaje bedoeling, konden vergeten?

groomoe *vinnigjes* Nee! Nee-nee-nee! Nee! *even nadenkend* ...En in 'n herrie? Wat voor herrie? Hoe kan 'r herrie zijn? Ik weet alleen, dat de grond onder m'n voeten wegzonk! Ik zet m'n bril op, lees achter mekaar Prosper Bien Aimé, Jeanne Bien Aimé, Charles Bien Aimé, Félicité Bien Aimé, Aristide Bien Aimé, Adèle Bien Aimé, Baptiste Bien Aimé, Hendrika Bien Aimé...

charles Hoe kon u dan schrikken, groomoe! Wie mankeerde 'r dan?

groomoe Achtmaal, achtmaal de naam in 'n rouwrand! Daar moet je toch bij beven en trillen! Als ik 'n boodschap...

mevrouw Hij bleef ineens dood — ineens... Ons hoofd stond 'r toen niet naar...

félicité bij de piano een paar toetsen aanslaand Aaaaaa! Aaaaaaa! Avéééé!
Avéééé!

mevrouw Fé! Fé! Men zingt niet in 'n sterfhuis!

félicité In 'n sterfhuis! Hij ligt toch helemaal boven op de derde étage! Wat 'n nonsens! Als 'k me niet oefen, niet geregeld oefen, dat weet u toch...

mevrouw Je laat 't en zonder verder geredeneer! Wat moeten de burenen wel menen, als ze hier piano horen spelen?

félicité De burenen! Of die pa en oom Aristide en neef Baptiste vannacht niet gehoord en hoe gehoord hebben! Bonjour! Als 'r niemand overleden is, kniezen we ons dood, en als 'r wel iemand overleden is, kniezen we 'n deuntje harder.

charles Zou jij liever willen dansen?

félicité Ja, met jou, draak! *slaat de linkerdeur achter zich toe*

vierde toneel

Mevrouw, Charles, Groomoe.

groomoe Heb 'k m'n positieven bij mekander, of, of... In 'n sterfhuis?... In 'n sterfhuis?... Is — hiér — hier in 't huis iemand...?

mevrouw Ja, moeder.

groomoe Wie dan? Wie is Gerrit Bien Aime?

charles Pa z'n broer, groomoe.

groomoe Nee, vertel jij nou niets, Charles! 't Wordt me hoe langer hoe vreemder, hoe langer hoe ingewikkelder... Is hier in 't huis 'n dooie?... Laat me nu niet op hete kolen zitten, Jeanne! Je begint met me geen boodschap te sturen en je eindigt met je mond te houden!

mevrouw 't Is ook heel moeilijk, moeder, als u nerveus is, aan 't woord te komen! Gerrit, 'n broer van Prosper...

groomoe Ach kom! Ach kom!

mevrouw Ja, 'n broer, heus!

groomoe 'n Broer! 'n Broer! Zo ineens? Sinds wanneer?

charles Natuurlek sinds-ie geboren werd!

groomoe Nee, toe, Charles-lief, jongen, praat jij nu niet mee, zo helder is de zaak niet om met z'n tweeën tegelijk uitleg te geven! Waar woonde die broer dan en hoe komt-ie hiér, hiér... En aan wat is-ie gestorven?

mevrouw *tot Charlotte, die een telegram binnen brengt* Dank je en begin zachtjes an te dekken, Lotte. *telegram openend* Attent!

Heel attent! Van Emmie en 'r man.

charles Nee, ma, leg u 't daar niet neer — pa heeft zo verzocht alles in de schaal te doen!

groomoe Nou, Jeanne, Jeanne, Jeanne! Hoor 'k eindelijk hoe de vork in de steel zit! Daar jaag ik me voor, daar haast 'k me voor, daar laat 'k drie-kwart ontbijt voor staan, daar...

mevrouw Luister dan even, moeder! Of ik twee-, driemaal 'n aanloop neem — u heeft nog altijd de ouwe gewoonte, om...

groomoe Ik? Welke gewoonte heb ik?...

mevrouw *sussend* Geen gewoonte, moeder! Nou mag 'k?... Gister, gistermorgen, bij 't tweede ontbijt — oom Aristide was jarig — wordt 'r gebeld... *zich interrumpeerend, omdat Charles opstrompelt* Wat ga je doen, Charles?

charles 'k Geloof dat 't verstandiger is de adressen hiernaast verder af te schrijven. 'k Raak in de war. En als 'k me te dikwijls vergis, moeten 'r bijgedrukt worden!

mevrouw *ongerust* Jongen, jongen, dat kan je toch niet alleen met zoveel papieren en met de inktpot... Laat dat nou liever, Charles!

charles Dan doe 'k 't in tweeën. Nee, nee, 'k wil niet geholpen worden! *af met de circulaires, links*

mevrouw Ach, ach, wat ziet de jongen 'r slecht uit! M'n hart krimpt soms als 'k 'm zie... Zo moeder. *glimlachend* Nou hoef 'k je niet langer op de pijnbank te laten. Ik vertelde je dat 'r gister bij 't tweede ontbijt gebeld werd. Dat was tot ons aller verbazing Gerrit...

groomoe *geprikeld in de rede vallend* Dank je wel! Nou ben 'k nog net zo wijs! Zou je nou niet eerst 'ns willen zeggen wie en wat die Gerrit is en waar-ie...

mevrouw Herinnert u zich niet meer, dat toen ik met Prosper trouwde, de
oude mevrouw Bien Aimé die dag niet te best te spreken was...

groomoe God, kind, wat kun je 'n rare vragen doen! Hoe wou 'k me zo iets,
meer dan 'n kwart eeuw geleden herinneren!

mevrouw Goed, moeder! 't Was enkel par manière de dire!... Dat was toen
al om 'r oudste zoon Gerrit, van wie ze in geen tien jaar, naar mijn gissing,
iets gehoord hadden.

groomoe Begrijp 'k niet. Dat zijn charades.

mevrouw *geduldig* Jawel, moeder, maar 'k ben juist bezig u die charades...
tot Charles, die de inktpot haalt Pas op de drempel, Charles! Wil ik 't niet
voor je...?

charles Nee, nee, ma! Je neemt veel te veel notitie van me! *af*

vijfde toneel

Mevrouw, Groomoe, af en toe Charlotte.

mevrouw Die Gerrit had al niet als jongen — en later evenmin willen deugen. Twintig jaar oud, dorst-ie uit België, waar-ie voor de firma van z'n vader 'n paar inkopen moest doen, niet terug te keren, omdat-ie met 't geld niet toekwam...

groomoe Niet toekwam?

mevrouw Nee, niet toekwam. Een ogenblik! *tot Charlotte die met dienbak door rechter-achterdeur binnentreedt* Ga je gang maar Lotte en klop niet iedere keer aan. *Charlotte opent schuifdeuren, om in achterkamer tafel te dekken, sluit die weer* Hij had met 'n — met 'n — laten we zeggen met 'n dame kennis gemaakt en meer dan de helft van 't geld, dat de firma 'm meegegeven had, zoek gemaakt. Begrijp u?

groomoe Ja, ja — tot zover...

mevrouw Dat schreef-ie uit Antwerpen an de ouwe heer Bien Aimé, en die natuurlijk bijzonder ontstemd...

groomoe Natuurlijk!

mevrouw Schreef 'm omgaand terug, dat als-ie 't geld niet behoorlijk afgedragen had aan de firma's waarvoor-ie 't meegekregen had, hij geen stap meer in 't ouwerlijk huis hoefde te zetten. Was Gerrit toch teruggekomen, en had-ie z'n vader om vergiffenis gevraagd, niet waar?, dan zou z'n moeder 't mogelijk voor 'm gesust hebben. Maar dat dee-ie niet. Als 'n echte wildzang — hij is dood, niet? 't is beter dat 'k wat

op m'n woorden let — ging-ie met de eerste de beste boot naar Australië...

groomoe Naar Australië? Wat had-ie daar nodig?

mevrouw Ja, nou vraagt u meer dan ik antwoorden kan... *Charlotte met lege dienbak door suitedeuren naar rechterdeur* En vandaar zond-ie — zo'n buitengewoon-vreemde jongen was 't — alleen nog maar 'n telegram, zolang ze leefde, op z'n moeder d'r jaardag. In volle zevenendertig jaar had niemand 'm meer gezien. Dat kunt u narekenen. Twintig jaar oud vertrokken — zevenenvijftig jaar oud, gister hier plotseling overleden... En 'n vreselijke schrik voor ons allemaal! Na 't tweede ontbijt zegt oom Aristide: laten we voor m'n jaardag 'n kaartje leggen. Ze hadden duizend uit gebabbeld of liever geprobeerd te babbelen: Gerrit rookte en pruimde — ja, pruimde! Verbeel u! — rookte en pruimde meer dan-ie over z'n leven en vroeger leven losliet — en oom Aristide, die zich verveelde en dol met Skat is — dat hoef ik ú niet te vertellen! — stelde 'n partijtje voor. Ik keek toe... Daar zat Prosper, daar oom Aristide, daar Baptiste. Goddank, achteraf beschouwd, de kinderen waren 'r niet bij! Op 'n gegeven ogenblik krijgen oom Aristide en natúúrlijk Prosper kwestie over, over 'n nonchalance van oom Aristide...

groomoe Dat hoef je niet te gelóven, dat zal wel beslist zo geweest zijn... Aristide kaart als 'n kind! Als 'n kind...

mevrouw Prosper verwijt, windt zich op, zoals-ie 't over 't minste, geringste doet — oom Aristide antwoordt — en Gerrit, die geen woord gesproken heeft, begint met z'n pijp in z'n mond te lachen, te lachen, eindeloos te lachen... En in die schrikkelijke lachbui, blijft-ie met 'n kaart in z'n hand dood.

groomoe Dat meen je!

mevrouw Heus moeder.

groomoe Dat meen je! Dat meen je!

mevrouw We sloven ons uit, we dragen 'm met z'n drieën, Prosper, Baptiste en ik, zo goed en zo kwaad als 't ging, naar boven, we telefoneren de dokter: afgelopen, niets aan te doen. Hier gekomen, 'n enkel uurtje, na zevenendertig jaar, hier gekomen, om te sterven. Of God 't zo wou...

groomoe Vreselijk, vreselijk — in 'n lachbui gebleven! 'k Wist niet dat dat kón. Da's angstig. Da's heel erg angstig. En bij 'n partij Skat. En met 'n kaart in z'n hand. Ach, ach! Nou ben 'k niet bijgelovig, maar nou zou 'k toch willen weten — welke kaart dat was...

mevrouw Daar hebben we niet op gelet!

groomoe Vreselijk! Vreselijk! En, en — dat jaagt jullie op enorme, op buitengewone onkosten! Da's geen meevaller voor jullie. Da's alles behalve 'n meevaller. Toen je vader stierf — en God zij geprezen niet in 'n lachbui! — wat moet dat benauwend zijn! — heb 'k voor de volgkoetsen en voor fooien — voor 't graf had-ie natuurlijk zelf gezorgd! — over de honderd gulden... Moeten jullie...? Moeten jullie dat allemaal...? Terwijl je je al niet te roeren weet, terwijl jullie deur...

mevrouw *bij het opnieuw overgaan van Charlotte naar achterkamer Suscht,* moeder! De meid!

groomoe *dadelijk weer invallend, na het dichtschuiven van de suitedeuren* Dat is — hoe meer 'k 'r over denk! — 'n bezoeking voor jullie. Dat taxeer ik mèt 't graf, en nog niet eens met 'n steen! — en met 'n tweede of derde klasse begrafenis — en met wat 'r verder bij komt, dingen die je niet meetelt, maar die allemaal kosten, kosten — en met... *verschrikt* Wie betaalt dat?... Wie moet dat betalen? Oom Aristide, die nooit z'n geleend spaarpotje terugziet, van z'n ongelukkig pensioentje? Tante Adèle van 'r stakkerige

lijfrente — ja, of jij nou telkens ongeduldig verzit: waarheid is waarheid, van 'r stakkerige lijfrente? Of je neef Baptiste van z'n schulden, die voor die van jullie niet onderdoen? Of jullie zelf — van de léégstaande kamers van je onzalig — al dans je op je stoel: ik zeg van jullie onzalig en onzinnig pension, waar niemand 't langer dan 'n maand, laten we zeggen 'n verreljaar/kwartaal uthoudt — door Prosper z'n ongemanierdheid, door Prosper z'n onbeschoftheid — door Félicité d'r gegil en gegalm — door... *telefoonschel* mevrouw Goddank! *luisterend* Ja? Pension Bien Aimé. Dat durf ik u niet zeggen... Daar durf ik geen beslissing in te nemen. Meneer, m'n man, is 'r niet. Misschien twee, misschien drie volgkoetsen. Wees u zo beleefd en schel u straks nog eens op. Nee, ik durf 't niet met zekerheid... *hangt haak in toestel*

groomoe Was dat de begrafenis-onderneming?

mevrouw *geduldig* Ja moeder!

groomoe Misschien twee, misschien drie volgkoetsen! Waarom niet vier?

Waarom niet vijf? Jullie bent ontoerekenbaar!... Dat plaatst extravagant-grote advertenties, dat rekt niet, dat overlegt niet... Dat, dat, dat... En jij de schuld! Jij alleen de schuld! Jij laat alles toe! Jij verzet je in niets? Daar net voor de telefoon heb je maar liefst drie keer: ik durf niet gezegd!...

mevrouw Lieve God, moeder, wat ga je tekeer, wat ben je weer onredelijk...

groomoe Ik...?

mevrouw Nee toe, laat mij nou ook twee woorden zeggen! *met stemverheffing bij interruptiegebaar* Hij betaalt z'n begrafenis zelf!

groomoe Wie?

mevrouw De overledene.

groomoe Da's Spaans. Da's Grieks. Hoe kan...?

mevrouw 'r Is geld bij 'm gevonden.

groomoe Geld?

mevrouw Geld.

groomoe Hoeveel?

mevrouw Dat weet 'k niet precies.

groomoe Weet jij dat niet? Of wil je 't niet voor me weten?

mevrouw Oom Aristide, die in z'n zakportefeuille keek — ik zou 't niet...

groomoe ...Gedurfd hebben.

mevrouw Nee, niet gedurfd hebben — ik vond 't akelig, erg akelig! — vond 'n bankje van driehonderd gulden — en Prosper, even later, in 'n binnenzak, 'n chequeboek op de Credietbank. Daaruit maakten ze op...

groomoe Dat-ie geld achterlaat! Daar hoef je niet aan te twijfelen! Dan erven jullie!

mevrouw Ja, àls 't zo is, als 'r niets tussen beiden komt, erven we, wij en Baptiste.

groomoe En dat vertel je nou pas! En dat vertel je met 'n gezicht of je 'n ongeluk gebeurt!

mevrouw Ik maak me niet blij over 'n vogel in de lucht. 'k Heb in — en buiten — m'n huwelijk te veel teleurstellingen ondervonden. Eerst als 'k 't geld op de tafel voor me uitgeteld zie... *tot Charlotte, die uit achterkamer gekomen, in nieuwsgierig-luisterende houding staat* Kun jij niet kloppen?

charlotte U zei me straks...

mevrouw Ja, ja. Zet koffie.

charlotte Dan mot 'r eerst koffie wezen!

mevrouw Dan haal je.

charlotte Dan haal je? *gebaar met vingers* Opschrijven doet-ie niet meer.

mevrouw *zoekt vergeefs in portemonnee, trekt de lade van het schrijfbureau open* Geeft u even 'n gulden, moeder, 'k zal u 'r dadelijk weer...

groomoe *Moet ik...? houdt zich in voor de meid* Alsjeblief.

charlotte Meelansch?

mevrouw *Mélange. Charlotte af*

groomoe 'k Zal u 'r dadelijk weer! Dat ken ik, Jeanne! Ik krijg nou al over...

Laat mij dat chequeboek 'ns kijken!

mevrouw Daar zijn Prosper en oom Aristide 'n uur geleden mee naar de Credietbank gegaan, om te informeren.

groomoe Aristide?... Dat was Baptiste toch beter als erfgenaam toevertrouwd!

mevrouw Baptiste is met de eerste trein naar Rotterdam gegaan.

groomoe Naar Rotterdam?

mevrouw Omdat 'r ook nog in de zakportefeuille 'n hotelrekening stak, 'n hotel in Rotterdam. Omdat de stakker hier zonder bagage gekomen is, vermoedde Prosper...

groomoe Heel juist, dat 'r in dat hotel koffers staan. Nou dan is 't mogelijk 'n buitenkansje, en dan doen ze verstandig, héél erg verstandig, geen tijd te verliezen! Dan is 'r haast... nee, wel zeker, reden te feliciteren! En dan denken jullie toch zeker ook aan mij, niet? Ik ben jullie met zó'n, zó'n bedrag bijgesprongen...

zesde toneel

Mevrouw, Groomoe, Prosper, Aristide.

prosper *opgewekt in de corridor: Leise, leise ziet's durch den Raum, himmlische Weise Walzer-traum zingend en uitbundig binnenkomend* Jeanne... *stopt bij het zien van zijn schoonmoeder* Goeie middag *nuchter* Goeie middag.

aristide *eveneens uitgelaten binnenkomend, bijna trippelend van plezier en zich de handen wrijvend* Jeanne!... *zich voor het bezoek inhoudend* Goeie middag. *een stilte* Wat 'n buitengewoon lekker weer vandaag! *droogt zich de lorgnet, die hij met een bril samen draagt* Ja, we hebben samen 'n pracht van 'n wandelingetje gedaan. Keurig. Voortreffelijk. Dat is, om weer jong bij te worden.

prosper *die het telegram uit de kaartenschaal gelezen heeft, en nerveus met de kaartjes scharrelt* Attent! Toch merkwaardig, hoe je onder pénibele omstandigheden dadelijk vriendschapsblijken... U heeft 'r zeker ook geweldig bij staan kijken schoonmama?

groomoe *met ingehouden woede* Nee, daar heb 'k minder bij staan kijken, dan op dit ogenblik! Wel, wel, hebben jullie samen 'n pracht van 'n wandelingetje gedaan? Wel, wel! Adieu! Ik verzeker je, dat ik 't onthouen zal! Adieu! Dat is 't toppunt! Adieu!

prosper *vrolijk* Schoonmama, zeg niet zo dikwijls adieu, want dan raken we mekaar vandaag niet kwijt! Hahaha! *naar zijn vrouw kijkend* O! Oho! Oho! Natuurlijk. Hoe is 't mogelijk, dat 'n vrouw geen twee minuten zwijgen kan!

mevrouw Sinds wanneer is moeder 'n vreemde geworden?

prosper *zich kort opwindend* Wel, wat drommel... *houdt zich in* ...Enfin, laten we 't dan maar biechten, oom Aristide! Maar, maar, schoonmama, je doet 'r 'n eed op, 'n dure eed, dat je voorlopig aan niemand 'n woord babbelt...

groomoe Daar hoef 'k geen eed op te doen! Je weet wel, dat ik niet babbel!

prosper *luidruchtig* Nee! Je vingers in de hoogte! En je belooft plechtig... *telefoonschel. Hij draait zijn schoonmoeder met een ruk om, en luistert.*

prosper Hallo! Ja, Bien Aimé! Ja, ik zelf! was juist van plan u op te schellen. Want de hele boel wordt radicaal veranderd. Nee, nee, waarde heer, dat vervalt. 't Moet van a tot z

'n eerste klas begrafenis worden — tip-top — eerste klas rijtuigen, eerste klas bediening, eerste klas livrei...

aristide *dicht bij hem* Je heb van die palfreniers achter op iedere koets — zeg 'm dat...

prosper Dat snapt-ie zo wel, zonder dat 't 'm speciaal verteld wordt! En je ben in de war met 'n bruiloft! Stil nou! *in toestel pratend* Nee, nee, nee, de kosten zijn bijzaak. En cash. Boter bij de vis!... De familie heeft zo'n respect, zo'n sympathie, zo'n gevoel van erkentelijkheid vooral voor de overledene, die 'n door en door braaf man was, die op zo'n haast noodlottige wijze...

aristide *meeknikkend* En zo onverwacht.

prosper God, oom, sta me niet te soufleren! 'k Hou toch geen grafrede! *in het toestel pratend* Nee, dat was tegen m'n oom. Ik wou maar zeggen, dat m'n zo onverwacht overleden broer...

aristide Juist!

prosper *met gebaar van ongeduld* Dat mijn laatste en oudste broer, 'n zo uitnemend mens was, 'n zo voortreffelijke kerel, 'n zo prachtige, bescheiden... *slikt zijn aandoening weg* ...dat de familie tenminste op die manier, zijn nagedachtenis wil eren. En, en, 'r moet 'n steen ook komen,

hoor u? Iets bijzonders, iets aparts, 'n gedenknaald, of 'n zuil. Ja, dat breng ik allemaal met u persoonlijk in orde. 'r Mag niets mankeren. 't Moet tip-top zijn. Bonjour. Tot straks.

Hij legt de gehoorbuis neer, steekt een sigaret op en blaast van genoeg.

Mensen ik ben honderd pond lichter.

aristide Ja, 't is 'n wonder van onze Lieve Heer. 'n Wonder! 'n Wonder! 't Is zo'n verrassing, dat ik 'r nog van tril... *strijkt met de vingers langs het voorhoofd* Ik moet telkens zo komen, om me te overtuigen, om me positief te overtuigen, dat ik, dat wij niet dromen, dat ik bij jullie in de kamer zit... En nou ben 'k 'r nog maar alleen indirect bij geïnteresseerd! 't Is keurig, keurig!

mevrouw Dus, dus, Prosper: 'r is geld op de Credietbank?

groomoe Dus jullie erven iets van, iets van — betekenis, naar Prosper z'n gezicht te oordelen!

aristide Van betekenis? Van betekenis! Jullie hebt niet 't flauwste vermoeden!

prosper Ja, zou u 't me niet liever zelf laten vertellen, oom?

aristide Vertel dan! Je ziet toch hoe ze popelen!

prosper Schoonmama: geen woord, geen woord! Denk 'r aan! Nou dan, we gaan naar de Credietbank...

aristide En ik geef m'n kaartje af...

prosper *ongeduldig in de handen klappend* En oom geeft z'n kaartje af. Als jullie dat nou niet horen, slaapt-ie vannacht niet...

aristide Dan slaap ik vannacht wel, maar zonder mijn kaartje had de directie, had Hamel, die mij nog als ambtenaar aan de Bank-van-Lening gekend heeft, jou misschien niet eens ontvangen, en je zeker inlichtingen geweigerd!

prosper *geprikkel*d En waarom zou-ie mij niet ontvangen hebben? Dat zou ik wel 'ns willen weten!

aristide Omdat... Omdat...

mevrouw Zitten jullie mekaar nou niet in 't vaarwater, asjeblief, asjeblief! Je ziet toch, oom, hoe we branden, om 't nieuws te horen!

aristide Laat hij dan tenminste zo eerlijk zijn, om te erkennen...

prosper *grommend* Humhum! Dat is om je geduld bij te verliezen. Daarnet aan de telefoon, moest-ie zich 'r ook mee bemoeien. Palfreniers achter op koetsen heb je bij bruiloften en niet bij begrafenissen!

aristide *zich luidruchtig de handen wrijvend* Goed, dan niet bij begrafenissen...

prosper Ja, of u nou 'n gezicht trekt, of u 't alléén weet: ik heb nog nooit bij 'n begrafenis 'n palfrenier achterop zien staan!

mevrouw Wat hindert dat nou?

groomoe Ja, wat komt dat 'r op aan?

prosper *driftig* Dat komt 'r in zoverre op aan, dat 't eeuwig gekanker van oom Aristide, over de minste kleinigheid, me 't bloed naar m'n kop jaagt! Ik heb nog pas bij de bruiloft van Kleinman van de overzij, wel drie palfreniers achterop zien staan.

aristide *droog* Dat zal dan 'n begrafenis geweest zijn.

prosper Nou, wil u...?

aristide Ik? Ik zeg geen stom woord meer.

prosper Nou had ik klaar kunnen zijn! *tot Charles, die de kamer binnengestrompeld is,*

en uit de boekenkast een paar boeken neemt — driftig En nou dat nog! Heeft dat zo'n haast? Kun je dat strakjes niet, als we uitgepraat zijn? Vooruit, vooruit, vooruit! *Schuw, zonder op te kijken, hinkt Charles de kamer weer uit.* 't Is hier waarachtig om zenuw-patiënt te worden.

mevrouw Jullie waren bij Hamel van de Credietbank. Nou, en toen...?

aristide Toen zei ik: Hamel...

prosper *gemarteld, de schouders ophalend* Humhum! Toen zei ik: meneer Hamel, u heeft zeker de annonce van 't overlijden van m'n broer vanmorgen gelezen? Ik en m'n neef Baptiste zijn naar menselijke berekening de twee enige erfgenamen, en u zult 't zeker niet indiscreet van ons vinden, dat we even komen informeren hoeveel geld de overledene hier ongeveer heeft staan...

aristide En hoeveel fondsen-*ie* in bewaring gegeven heeft...

prosper Toen maakte-*ie* eerst wat bezwaren, dat-*ie* dat maar zo niet zeggen mocht, dat eerst de nodige formaliteiten...

aristide Maar toen zei ik: Hamel, wij kennen mekaar al zolang, en je zult 'r mij 'n persoonlijk plezier mee doen...

prosper *schaterlachend* Hoe is 't mogelijk! Hoe is 't godsmogelijk! Nou is Leiden ontzet...

aristide Toen jij m'n hele spaarpot van over de tienduizend gulden — voor je mislukte speculaties in die smerige Amerikanen opmaakte, had je wat meer respect voor m'n grijze haren, zat je me minder onbehoorlijk uit te lachen...

mevrouw Hè, nee toe, laat 'r nou weer geen ruzie van komen!

groomoe Als je nou maar met één woord zegt, Prosper, hoeveel geld 'r staat, kun je verder op je gemak met oom Aristide of met 'n ander af kibbelen!

prosper Wel allemachtig, kibbel ik? Ben ik de wijze man, die alles doet, die alles ziet, die alles opmerkt, die alles beweert? En die tienduizend gulden, die heb je me vandaag voor 't laatst verweten. Die heb je binnen afzienbaren tijd terug! En daar heb je dan toch al die tijd 'n dikke zeven procent rente van getrokken!

aristide Ik? Ik? Nee da's om na te vertellen!

prosper Heb je hier niet volle pension voor niemendal gehad? Zou je daar niet bij 'n ander minstens zestig gulden voor in de maand betaald hebben? Is dat geen zevenhonderdtwintig gulden in 't jaar? Is dat geen ruim zeven procent? Wat wil je dan? Wat kijk je dan, of ik je afgezet heb? Zo als ik mijn aandeel bij de Credietbank getoucheerd heb, maak ik schoon schip! Ik laat me die toontjes niet meer welgevallen!

mevrouw Toe, toe, Prosper! Je ben nou wat nerveus.

prosper Ik ben niet nerveus: ik zeg de waarheid — ik zeg de waarheid, zoals 'k 'r m'n hele leven gezegd heb!

groomoe Ach, ach, als-ie weer met z'n waarheid begint! Toe, zeg jij 't dan, Aristide, hoeveel 'r...

aristide *gnuivend* 'n Ton. Meer dan 'n ton.

prosper *verwoed* 'n Ton! 'n Ton! Dat mocht ik nou niet vertellen! Daar mot hij de aardigheid van afnemen! Dank je wel. Daar spits ik me op straat op, om jou te verrassen, om na zoveel jaren van zorg en ellende je lachend en verwonderd gezicht te zien, en daar smijt oom Aristide, oom Aristide, altijd weer oom Aristide, roet in 't eten! *zit nijdig neer, steekt een nieuwe sigaret op*

mevrouw God, lieve Prosper, wat hindert dat? Hoe kan je daar op zo'n ogenblik over vallen! God, wat voel 'k me ineens wee. *begint te snikken* Dat is haast niet te geloven. Dat is... Dat is... Dat zou zo'n geluk zijn... zo iets... Wij 'n halve ton... En Baptiste 'n halve ton... En dat is die arme stumper, die ons allemaal teveel was, zo onverwacht komen brengen... *droogt zich het voorhoofd* ...Daar breekt me 't angstzweet bij uit... Daar raak ik m'n gedachten bij kwijt...

groomoe Je gedachten bij kwijt? Maar Jeanne! Maar Jeanne! Moet je daar bij zitten snikken? Dat is gewoon de rijke oom uit Amerika! 't Is, precies zo als Aristide 't zei, 'n wonder, 'n lot uit de loterij!

prosper *weer vergenoegd op en neer lopend* Ja, nietwaar? 'k Wil wel weten, dat ik 'r ondersteboven door ben! *tot Aristide* Sigaret, oom? Nou, laat me geen uur staan!

aristide *gehumeurd* Merci.

prosper Wie straf je daar nu mee? Enkel jezelf. Dan niet. Dan niet. Alleen snap ik 't niet, hoe men over 'n kleinigheid kan bouderen! Ja, ja, ik weet wel wat u zeggen wil, maar u flapt 'r ook zo'n boel uit. En je mot van mekaar 'n hartig woordje kunnen verdragen. Sigaret? Nee, nee, we beginnen niet opnieuw!

aristide Goed dan, maar...

prosper En geen maar ook! 'k Zal je nog wel 'ns meer de waarheid zeggen, hahaha! *slaat zich met de handen tegen de buik* Hè! Hè! Hè! Honderd pond lichter! En die pracht van 'n kerel! Die fatsoenlijke kerel! Die eeuwige zwerver, die we in geen zevenendertig jaar gezien hadden en die ons zo ineens uit de rattenklem komt helpen! Want, wat stond 't water ons tot aan de keel, hè, Jeanne? En wat 'n hart van goud, als je 'r goed over nadenkt — hoe-ie, zolang moeder leefde, telkens op 'r jaardag 'n telegram uit Melbourne stuurde! En, z'n belangstelling in ons allemaal, toen-ie daar gister zat...

aristide Ja, ja, maar dat gepruim was wel 'n tikje onsmakelijk...

prosper Zo. Zo. Nou, maar dat is mij helemaal niet opgevallen. Helemaal niet. Dat doet iedere zeeman. En dat vond 'k juist heel leuk, heel typisch! Ja, oom, of u nou niet van pruimen houdt: ik zie geen verschil tussen 'n sigaar, 'n sigaret of 'n pruim. Tabak is tabak. En ik had me m'n beste, brave, ronde,

eenvoudige Gerrit, met de zeemanskleur op z'n gezicht, niet met zo'n stukje brandend papier, als u daar rookt, kunnen voorstellen! Nee, nee, oom, wees nou niet weer in de contramine!

aristide Nou vraag ik jullie, of ik één woord...

prosper Ja, schoonmama en Jeanne zullen mij gelijk geven! Enfin, goed!

Vandaag kan niets m'n dag meer bederven. Ja, ja, 't is waarachtig beter over niemendal na te denken! Dood, leven. Leven, dood. Had-ie gister kunnen vermoeden, had een van ons 't kunnen dromen, dat op dezelfde tafel, waaraan we zaten te Skaten, vierentwintig uur later de krant met 't doodsbericht liggen zou? Tragisch. Op uw stoel, schoonmama, ja, op uw stoel...

groomoe *angstig* Heeft-ie op mijn stoel voor 't laatst...? *staat verschrikt op*

aristide Ja. En met de laatste troef in z'n hand...

groomoe Akelig, akelig! En — en — hebben jullie soms opgelet wat voor kaart dat was...?

prosper Klaver negen.

aristide *het hoofd schuddend* Harten negen.

prosper Beslist klaver negen!

aristide Nee, harten was troef! Herinner je maar! Ik zat aan de voorhand en Baptiste had gegeven.

prosper Dan ben ik kleurenblind.

aristide Daar hoef je niet kleurenblind voor te zijn. 'n Vergissing is menselijk.

prosper Wel christenezielen nog an toe! Da's buitengewoon. Da's

pyramidaal! 'n Vergissing is menselijk! 'n Vergissing is menselijk! Dat moet ú zeggen! Mens, je heb je toch nog nooit van je leven vergist! Je heb toch altijd en per se gelijk!...

aristide En nou verwondert-ie zich 'r over, dat van de tien kamers van z'n pension om 'n haverklap tien leeg staan! *driftig opstaand* Is 't hier uit te houen? Kan die man met 'n sterveling overweg?

Prosper. Da's tip-top! Da's pyramidaal! Daar had 'k nou op slag 'n lapje van honderd voor over, als iemand, als de een of ander onpartijdige — O, wou ú als onpartijdige fungeren, schoonmama? — achter de deur geluisterd had! Omdat ik nou niet de niais-rol in m'n huis blief te spelen, omdat ik gezonde ogen genoeg pretendeer te hebben, om harten van klaveren te onderscheiden, kan ik met geen sterveling overweg! Jawel! Ga je gang maar! Dat begin ik door te krijgen *ongeduldig* Binnen! Binnen! Binnen! *tot*
Charlotte Ben je doof?

zevende toneel

De vorigen, Charlotte.

charlotte O! Alweer niet goed. As je niet klopt krijg je 'n standje van mevrouw — en as je wel klopt, 'n uitbrander van meneer! *kop koffie aan oom Aristide presenterend* Asjeblief!

aristide Dat mot je nou toch 'ns leren Lotje, zonder bad onder de kop. Ik heb niet de gewoonte van 't schoteltje te slurpen!

charlotte Da's nummer drie! *giet schoteltje op presenteerblad* 'k Zal maar de wijste wezen! *met tweede kop rondkijkend* Is de ouwe juffrouw 'r niet? Mot 'k nou weer al de trappen op?

mevrouw U 'n kop, moeder?

groomoe Ik voor me hart? Godbeware!

mevrouw Zet 't dan maar op tafel neer, Charlotte, 'k zal Fé naar 'r kamer sturen.

charlotte *schel* Asjeblief! *af*

achtste toneel

Mevrouw, Groomoe, Prosper, Aristide, Félicité, later Tante Adèle.

prosper Hoe lang ben jij nou nog van plan dat brutale schepseltje te houden?

Jij laat je alles welgevallen! Onbegrijpelijk! 't Is of je bang voor 'r ben!

mevrouw *geduldig* Dat ben 'k ook. Ze krijgt twee maanden loon en heeft meer dan zes gulden aan kleinigheden voorgeschoten! Dat kon je toch ook weten, Prosper...

prosper Kon ik, ik...? Sinds wanneer bemoei ik me met 't huishouden!

mevrouw Goed. Dan vergis ik me *in linkerdeuropening* Fé! Fé! Félicitéééé!

het hoge geluid van de geoefende meisjesstem: Aaaaaa! Aaaaaa! Aveeeee!

weerklinkt

Toe, dat heb ik je zo verzocht!

félicité *in deuropening* Wel, gompie, màg dat nou niet, pa! Pa, mag dat niet?

prosper Wat leg je dat kind in de weg! Wat hindert dat of...

Mevrouw wijst met een vinger omhoog. Driftig vaart hij uit.

prosper Heb jij nou niet zoveel hart en gevoel om dat uit jezelf te laten!

Moet je dat voorgekauwd worden?

félicité Maar pa, vanmorgen nog, voor je uitging...

prosper Vanmorgen niets, niemendal! 'r Is 'n oom van je gestorven! Mijn

broer is gestorven! En wat 'n uitnemende kerel! Een zoals 'r in geen duizend jaar 'n tweede geboren wordt! Schaam je! Nee, schaam je! Je moeder heeft volkomen gelijk! In de eerste weken wil ik geen gezang horen! Later kun je je schade inhalen.

félicité Maar pa...

prosper Nee, nee, nee! 't Is jammer genoeg — erger dan jammer! — dat we 'm maar zo kort in ons midden gehad hebben! Die fatsoenlijke, nobele jongen...

félicité Nou! Gister is 'r anders over 'm gesproken...

prosper Door wie?

aristide Ja, door wie?

félicité Kan mij 't schelen! 'k Ben suf! 'k Heb niet gehoord, dat-ie 'r met geld vandoor was gegaan!

prosper Dat zuig je uit je duim! Dat was 'n — dat was 'n — dat was 'n — 'n, 'n 'n, 'n kinderstreek — hoe oud was-ie toen helemaal? — dat was 'n jongensstreek, zoals alleen 'n echte, 'n door en door echte jongen, uithalen kan!... Hebben we samen geen nestjes leeggeroofd? Zijn we niet samen, als 't donker was, over de schutting van de buurman geklommen, om zakken vol appels en peren te moeren? Hebben we niet, als moeder 'r portemonnee liet slingeren, dubbeltjes, ja kwartjes en eens, hahaha, eens 'n gulden ge-ge-ge-gelangevingerd? Was dat diefstal, wat?... Was 't 'n misdaad, dat-ie in Antwerpen voor, voor, voor — dat kan 'k jou niet vertellen! — dat-ie in Antwerpen wat teveel geld uitgaf! Nee, 't was 'n echte, 'n tip-top, kerngezonde jongen! En vader is te streng tegenover 'm geweest! Veel te streng! Onvergeeflijk streng! Vader heeft 'n eenzame zwerver van 'm gemaakt! *tot Félicité, die onwillig-luisterend een gordijntip opwipt*

Laat dat Fé! Da's ongepast! Wat drommel, wat moeten Kleinman van de overzij, Schoor van de Bazar van ons denken!

mevrouw En loop even naar boven, Fé, kind, en zeg tante Adèle, dat d'r koffie koud wordt...

félicité Dat vervelende koffiedrinken vooruit! Of we 't niet allemaal tegelijk kunnen doen!

tante adèle *tot Groomoe* Dag Net, dag kinderen! Is 't waarachtig al over
twaalf... Ik was zo moe, zo schrikkelijk moe! Ik heb vannacht geen oog
dicht gedaan, geen oog! En zolang-ie hier in huis blijft, hè, zàl 'k wel geen
oog dicht doen!... Voor 't allereerst — ja, ja! — voor 't eerst van m'n leven,
heb 'k de hele nacht licht laten branden! Dat mag je vreemd vinden: telkens
weer verbeeldde ik me, dat 'r op de gang op blote voeten gelopen werd, en
dat 'r 'n deur piepte! *tot Aristide* Ach, ach, kindje, draag je nou tóch twéé
brillen! Dat heeft de dokter je zo verbojen! Dat is 't bederf voor je ogen!
En, en — ach, ach! — je drinkt koffie zonder melk!... Let 'r dan niemand op
je, als ik 'r niet ben! *tot Mevrouw, die haar de koffie van de tafel aanreikt* Dank
je, Jeanne! En kan die akelige meid 't niet onthouden, om me enkel thee,
zonder suiker, op m'n bed te brengen! Je weet toch hoe suiker levend vergif
voor me is!... Aristide, kindje, doe je lorgnet óf doe je bril af! Wil je je ogen
helemaal kwijt raken?

aristide Zus! *haar met een vinger wenkend* Pischt! Pischt! Kom 'ns hier! Nee,
dichterbij!

Zij buigt zich over hem heen. Hij fluistert haar wat toe.

félicité *op de pianokruk ronddraaiend* Alweer geheimen! Dat akelige
gefluister! *slaat een paar maal met een vinger een toets aan*

mevrouw Fé! Fé!

groomoe Maar Feetje!

prosper streng Fé!

félicité Wat 'n nonsens! Wat 'n nonsens!

slaat opnieuw met een vinger aan Of ik nou zó doe — wat hindert dat!

prosper Je laat 't. En basta!

félicité De een mag dansen, de ander... Bonjour! Bonjour, hoor!

negende toneel

Mevrouw, Groomoe, Prosper, Aristide, Adèle.

tante adèle *opgewonden* Is dat waar? 'n Ton? Meer dan 'n ton? Daar ga 'k bij zitten. Daar knikken m'n knieën van. Dat stijgt me naar m'n hoofd. Dat is dan voor jullie — en voor — en voor Baptiste! Die arme Baptiste, die nog gister, toen-ie je kwam feliciteeren, kindje, en toen-ie nog de attentie had 'n pakje sigaren voor je mee te brengen, geel, letterlek geel van de zorg was! Ach, wat doet me dat voor Baptiste 'n ontzettend, 'n schrikkelijk plezier...

prosper *die voor het schrijfbureau geschreven heeft* Dank je wel, tante! Merci! Uitgezócht lief!

tante adèle *een zilver zakdoosje met sacharine-tabletjes openend en er een in haar koffie meppend* Gut, val je daar over, neef? Dat ik 't jullie gun, en hoe gun, en dat ik blij ben voor jou en voor Jeanne en voor de kinderen — en voor Aristide, hoef 'k niet eens met nadruk te zeggen. Maar die arme en bescheiden en zich met weinig tevredenstellende Baptiste, met 'n zo ordinaire vrouw, 'n familie van vijf jonge schaapjes, en telkens weer tegenslag in zaken... Als ik me destijds geen lijfrentetje gekocht had, was ik 'm al lang bij gesprongen!

prosper En 't kwijt geweest!

tante adèle Daar blijf ik 't antwoord op schuldig, neef!

prosper Daar blijf je 't antwoord op schuldig! Daar valt niets op te antwoorden! Wat is Baptiste? Wie is Baptiste? 'n Nul, 'n niemendal, nee, 'n niemendal!

aristide Nou, nou, nou!

groomoe Baptiste is...

prosper 'n Ezel in zaken, een die z'n vak niet kent... O, daar heb je 't weer!

Ik sta weer met m'n mening alleen! Merkwaardig, hoe niemand de waarheid horen wil! Dat begint 'n drukkerij — dat zet 'n uitgeverszaak op — dat wil tegen grote en lang-gevestigde firma's concurreren — dat...

mevrouw Toe, Prosper... Wat heb je daar an...

prosper *driftig* Nou jij nog! Wel ja, waarom jij ook niet? Ik zeg 't, zoals 't is!

En als je me eerlijk vraagt: ik vind 't zonde en jammer, dat ik de helft van 't geld van m'n broer in 'n open put moet smijten! We zullen zien, wat 'r na 'n jaar, of na twee jaar, of na drie jaar van overgebleven is! Dat is mijn voorspelling!

tante adèle Ja, ja.

prosper Wat nou ja-ja?

groomoe Adieu, ik ga weg.

tante adèle En ik — ik zeg niets meer.

prosper Met andere woorden...

tiende toneel

De vorigen, Charlotte.

charlotte *een stapel kaartjes op de tafel leggend* Asjeblief. En d'r zit benejen, in de voorkamer, 'n heer die kamers wil zien.

prosper Wegsturen! Dat had je toch ook uit je eigen kunnen doen! We verhuren geen kamers meer! Zeg 'm — zeg 'm, dat alles verhuurd is!

mevrouw Maar, man...

aristide Alles verhuurd!

tante adèle En al de kamers staan leeg!

prosper Doe wat 'k je zeg! *gaat naar het raam, grijpt van achter het gordijn een bordje 'Gemeubileerde kamers te huur', werpt dat op het schrijfbureau* En goddank! Die kouwe drukte en die kouwe complimenten, hebben we tenminste niet meer af te wachten! *nijdig tot de meid* Wat gaap jij nou? Wat kijk jij nou? Wat lach jij nou? We verhuren niet meer! En dat individu benejen, dat zo weinig tact heeft, om aan 'n sterfhuis aan te bellen, wijs je 't gat van de deur!

charlotte Ik vind alles goed.

prosper En breng die twee telegrammen even weg. Maar dadelijk. Nou?

charlotte Centen.

prosper Dat kun je toch op 'n andere manier vragen! Asjeblief!

charlotte *het bankpapier heen en weer draaiend en tegen het licht houdend*

Driehonderd gulden? Driehonderd! Nou, nou! da's om van te schrikken! *af*

elfde toneel

Mevrouw, Groomoe, Prosper, Aristide, Adèle.

mevrouw Mocht dat nou wel, Prosper?

prosper Of 't mocht?

mevrouw Dat waren toch de driehonderd gulden...

aristide Die ik in z'n portefeuille... Waarom zou dat niet mogen?

mevrouw Nou ik dacht...

prosper Hahaha, je zal je an ander grof geschut moeten wennen! Da's pas 't begin! *de pas gekomen kaartjes openend* Meneer van der Wielen, p. c. Ja, ja, die krijgt ook nog 'n ongezellige kleinigheid van ons...

tante adèle Die Baptiste! Die arme Baptiste! En, wat zei-ie wel, toen-ie 't hoorde?

aristide Die weet 't nog niet!

tante adèle Weet-ie 't nog niet? Zijn jullie 't 'm dan niet wezen zeggen?

mevrouw Nee, tante. Baptiste is naar Rotterdam.

aristide Naar 't hotel, waar Gerrit voor 't laatst gelogeed was.

tante adèle *langzaam overlegend* Waar Gerrit voor 't laatst gelogeed was? Wat moet-ie daar?

groomoe Voor de koffers.

mevrouw Tenminste als 'r bagage is.

aristide Begrijp je dat nou niet, zus? Wij twee zijn naar de Credietbank gegaan, en Baptiste...

prosper En als u 't nou niét begrijpt, tante, is 't ook goed! Dat hoeven we toch niet met z'n zessen uit te leggen! *tot Charles, die met pak kennisgevingen*

binnenstompelt Zo. Dat heeft anders geduurd. Daar heb je nou, van toen we de deur uit gingen, op gestudeerd!

twaaifde toneel

De vorigen, Charles.

charles Ik moest toch verschillende adressen opzoeken, pa.

prosper En de lijst?

charles Asjeblief, pa. 'r Zijn 'r nog tien overgebleven.

prosper Tien? Tien! 'r Waren 'r toch honderd! Dat klopt toch niet! Hou je mond maar! Ik snap 't al! Natuurlijk weer de helft verschreven! Ik zeg je toch, je mond te houden! Ga zitten, en lees op, maar zo, dat ik 't verstaan kan!

charles Familie Boes, Hoogstraat 273, alhier.

prosper Alhier! Alhier! We weten wel, dat ze niet in Londen wonen!

mevrouw Nou, Prosper...

prosper Daar wachtte 'k op! Heb ú niets te zeggen, schoonmama, of oom Aristide, of tante Adèle? Verbaast me! Verder.

charles *schuw* Mejuffrouw Anna Hagel, geboren Stein...

prosper *woedend de kennisgeving verscheurend* Jij had ambtenaar van de burgerlijken stand moeten worden, ezel, kuiken! Mejuffrouw... Geboren Stein! Dat snuffelt de hele dag in boeken en heeft nog niet 't begrip, om mevrouw te schrijven! Daar kan 'k me dood over ergeren!

aristide Maar als-ie nou toch...

prosper Willen we liever apart gaan zitten, zonder vier getuigen? Vooruit.

tante adèle Heb je aan Santje gedacht, neef? En aan — God, hoe hiet die ook weer? — die, je weet wel — nou, je weet wel...?

prosper Krijg 'k 'n ogenblik stilte, of krijg 'k geen stilte?

tante adèle Wat jaag je nou? Ze heeft ons toch ook 'n kennisgeving gestuurd, toen 'r schoondochter overleed... Ze is getrouwd met... Da's toch afschuwelijk, als je niet op 'n naam kan komen...

prosper Vooruit.

charles Dan volgt Spoor, maar die is straks al gehaald — dan Meier...

prosper Met 'n i of 'n ij?

charles Met 'n i. Asjeblief, pa.

prosper Deugt niet. Dan heb ik me vannacht vergist, maar dan had jij dat met je snuggere kop moeten merken.

aristide Meier? Meier? Is dat...?

prosper Ja, dat is. Verder.

charles Hoogstraten, Turfmarkt 13...

prosper Waar?

charles Alhier.

prosper Zeg dat dan. 'r Komt 'r toch ook dadelijk een in Utrecht.

groomoe Als 'k je nou niet stoor, Prosper, dan wou 'k vragen, of Dadels ook op de lijst staat?

prosper Drie maal. Vier maal. Da's weer iets voor schoonmama, hahaha! Of we Dadels zouden kunnen vergeten, hahaha! Vooruit, vooruit, vooruit!

tante adèle Hoe heet ze nou toch weer! Je weet toch, wie 'k bedoel, Net! Ze was met zo'n kreupele man getrouwd, en ze heeft óók suikerziekte. Gut, de laatste maal dat ze bij Dr. Sijpken was, had ze wel vijf procent... snel Neef, je vergeet Sijpken toch niet!

prosper *brullend van het lachen* Da's alweer pyramidaal! Da's enig! En daar moet je je verstand bij houen! De dokter die zelf de dood geconstateerd heeft, aan Sijpken, aan Sijpken, aan die braven Sijpken, 'n kennisgeving van overlijden sturen!

aristide *meelachend* Ja, zus, da's nou niet listig van je, hahaha!

mevrouw *lachend* Tante, tante, hoe kom je daar op!

groomoe Ja, Adèle, nou heeft Prosper gelijk, hahaha!

prosper *van het lachen bekomend* Hè! Hè! Dat heeft me goed gedaan! En da's voor 't eerst sinds lange tijd, dat we allemaal 'ns smakelijk en zonder zorg gelachen hebben!

tante adèle Nou, daar begrijp 'k niets van. 'n Beleefdheid is 'n beleefdheid!

En als mij, godbewaars *klopt op het tafelblad* wat overkomt, sta ik 'r op, dat mijn dokter ook 'n kennisgeving krijgt! Dat is de burgerlijke beleefdheid...

prosper *tegelijk met de anderen lachend* Tante, hou op, hou op!...

dertiende toneel

De vorigen, Baptiste.

Baptiste verschijnt in deuropening van achterwand. Hij blijft met een strakgespannen gelaat, en met de handen in de zakken, onbeweeglijk staan. Het lachen van de anderen houdt onmiddellijk op. Een stilte van angstige verwondering.

prosper Nou? Wat doe je — wat doe je... mal! *Baptiste beweegt niet.*

aristide Is — 'r iets gebeurd?

Baptiste blijft versteend.

mevrouw Baptiste! Baptiste! Scheelt je wat?

Hij gaat met het zelfde strakke gezicht bij de deur zitten.

tante adèle Nou, Baptiste, je maakt ons ongerust!

Een stilte.

prosper *geprikkel*d Wat drommel, wat drommel, wat zit je nou de paljas uit te hangen!... Was 'r geen bagage in dat hotel?

baptiste *knikt droog* Pollie.

prosper *gebluft* Pollie?

aristide Pollie?

baptiste *droog knikkend* Pollie.

mevrouw Pollie, Pollie? Wat is dat?

baptiste Heb 'r mee gebracht.

prosper *niet begrijpend* Meegebracht?

aristide 'n Hond?

baptiste *droog* Nee. Z'n vrouw.

prosper Ben je dol!

aristide Z'n vrouw? Wat, wat, wat, wat klets je nou!

mevrouw Z'n vrouw? Dat kan toch niet. Hij is toch niet getrouwd!

baptiste Ja. En hoe. En met Pollie.

prosper Nou zou 't me niets verwonderen, of dat is weer zo'n kinderstreek van Baptiste! Da's weer tip-top! Nou zit-ie te lachen, terwijl-ie zelf niet weet, waarmee-ie speelt! *zich met gebalde vuisten voor Baptiste posterend* Ja, waarmee je speelt! Met 'n halve ton voor jouw portie!

aristide 'r Staat bij de Credietbank minstens, minstens, minstens — 'n ton, Baptiste!

mevrouw *angstig* De helft voor jou — de helft voor ons, Baptiste...

baptiste *verschrikt, met starende ogen opstaand* Wel allemachtig! Wel wat weerga! Wel vervloekt! Wel God in de hemel! Wel allemachtig, allemachtig, allemachtig!

prosper Als je niks anders te zeggen heb! Wat was dat nou met dat — met dat Pollie?

baptiste Nee, nee, nee! Nou moet je me eerst van de — van die Credietbank vertellen! Hebben jullie daar... Staat daar 'n ton — meer dan 'n ton? Wel allemachtig, allemachtig, allemachtig!... *grijpt zijn zakdoek uit zijn zak, wrijft zich het voorhoofd* Of houen jullie me voor de gek?

veertiende toneel

De vorigen, Félicité.

félicité Gompie, pa, 'r is 'n vreemde juffrouw naar boven gelopen, en die zit op de trap te huilen!

prosper *verslagen* Is dat...?

baptiste Krijg 'k antwoord, of krijg 'k geen antwoord? Heeft-ie meer dan 'n ton nagelaten? Heeft-ie...

prosper *woest* Ik vraag je wie de juffrouw, de juffrouw, waarvan Fé vertelt...

baptiste Wel allemachtig, daar ben 'k toch mee binnengekomen! Je ben toch niet Oost-Indisch doof! Hij is getrouwd, getrouwd, getrouwd!

tante adèle Getrouwd? Met wie?

baptiste Met wie, met wie, met wie! Met Pollie! Met Pollie! Met Pollie! *valt buiten adem in een stoel* Zo. hees Zo. En nou jullie. Dus, dus, op de Credietbank... En dat weet je stellig...? En daar heeft zij, zij me geen woord van gezegd!

prosper *naar een raam toegaand, en dat opschuivend, waarbij hij nijdig een pakket rouwkennisgevingen op de grond smijt* Man, man, hou je mond! Ik stik!... *blazend om adem te halen*

Ik stik letterlijk! ...En waar, waar heb je dat mens gevonden?

baptiste *zenuw-geprikeld* Hier. In m'n vestzak! Bij m'n horloge! Je lijkt wel simpel, oom! Waarvoor heb 'k de reis gemaakt? Waarvoor ben 'k vanmorgen om zès uur op de trein gaan zitten?

aristide Dus, ze was in 't hotel?

groomoe Getrouwd? — Met — 'n juffrouw, die op de trap zit, getrouwd?...
Kinderen, wat krijg 'k daar 'n hartklopping van! Getróúwd — maar dat zal ze dan toch moeten bewijzen, dat ze getróúwd is... Heeft ze je 'r trouwboekje laten zien, Baptiste?

baptiste Ja, dat lag in 't hotel naast 'r boterhammenbordje! Naast 'r onderrok, naast 'r haarborstel! De vraag! De nonsensvraag!

tante adèle Nou. maar ik vind, dat Net geen ongelijk heeft. Als-ie getrouwd was geweest — om 't te zeggen, zoals 'k 't denk: éérlijk getrouwd — dan zou, dan zou...

baptiste Ze is getrouwd! Dat hèb 'k geïnformeerd! Bij, bij... Wat doet 't 'r toe! 'k Laat me toch niet door de eerste de beste 'n loer draaien! 'n Ton! 'n Halve ton! Vijftig duizend gulden! *slaat zich met de vlakke hand tegen het voorhoofd* Wel allemachtig, allemachtig! En 'n vróuw! Een die misschien met alles... En daar kwam 'k straks, als 'n kind zo onschuldig binnen, in de onnozele mening, dat oom Prosper over die in de portefeuille gevonden zielige driehonderd gulden op z'n neus zou kijken...

mevrouw *naar de deur links* Dan zal 't 't beste zijn, dat ik naar d'r toe ga.

prosper Hier blijven!

mevrouw Als ze toch zit te huilen... Je kan 'r toch niet...

prosper Hier blijven! Hier blijven! Wat gaat me dat vreemde mens an! Dat is om razend te worden! Hier blijven! We moeten onder mekaar...

Niewaar, oom Aristide, niewaar tante, niewaar schoonmama?

aristide Als ze 'r bij is, kunnen we niet praten!

groomoe Suscht!

vijftiende toneel

De vorigen, Charlotte.

prosper *tot Charlotte* Strakjes! Strakjes! Je ziet, dat we...

charlotte *een kruidenierszak met geld op tafel leggend* Nee, zoveel geld hou ik niet bij me. *lachend* Dat ben ik niet gewend. 't Ene telegram was vijfenveertig centen, en 't andere...

prosper *ongeduldig* Ja, ja, 't is goed!

charlotte En 't andere dertig. Da's vijfenzeventig. Dat maakt twee honderd negenennegentig gulden vijftien centen. 'k Heb eerst bij de kruijenier — om 't te wisselen, en om is lekker swiet te slaan, 'n pak lucifers gekocht. Asjeblief. Dat is honderd papier. En in de zak zit de rest an zilver. Nou, mot niemand 't natellen?

mevrouw Strakjes. 't Zal wel kloppen.

prosper *nijdig* Strakjes! De helft zal 'r niet an mankeren!

charlotte *gebluft* Nou, nou! Als u dan maar niet later...

prosper *opstuivend* Nee, nee! 't Is in orde!

charlotte *gebluft* Nou, nou! *af*

zestiende toneel

De vorigen, zonder Charlotte.

prosper *tot Groomoe, die in de stilte bij Charlotte's heengaan, de zak naar zich toehaalt, en er iets uit neemt* Mama, mama! Scharrel niet!

groomoe Ik heb jou — dat weet je toch, Jeanne? — 'n gulden voor de koffie geleend...

prosper Ben u bang, dat we met uw kapitaal met de noorderzon verdwijnen?

aristide Ja, wat voor 'n manieren, Netje!... Als we dat allemaal deden, Adèle en ik, en wie 'r meer zo'n kleinigheid voorgeschoten heeft, blijft 'r niemendal voor de begrafenis over!

tante adèle Neef, mag dat raam niet dicht asjeblief, asjeblief? 't Tocht schrikkelijk, schrikkelijk!

prosper 't Geduld van hónderd engelen, moet je hier hebben! Daar willen we beraadslagen over 'n zaak van betekenis, 'n ernst, als we nog nooit in de familie hebben gehad — daar valt 'n fortuin uit de lucht...

aristide 'n Fortuin en 'n vrouw...

prosper Dank je! Daar heb je de souffleur weer!... Daar willen we met kalmte en overleg praten, en daar maakt schoonmama zich over 'n gulden druk en tante Adèle zit op de tocht!...

baptiste *die nijdig het venster gesloten heeft* Zo! En nou asjeblief zonder interruptie!

prosper *gejaagd* Als die vrouw z'n vrouw is — en dat zal wel! — tenminste als jij sekuur hebt geïnformeerd...

baptiste Hij heeft 'r 'n week gelejen getrouwd! zo stellig als tweemaal twee vier! De vent uit dat zeemanshotel was een van de getuigen...

prosper 'n Week gelejen? Eerst 'n week gelejen? Dat is — dat is — dat is bedriegelijke bankbreuk!... Dat is 'n judasstreek!... Dan heeft dat mens, omdat ze pas 'n week met 'n man van zevenenvijftig jaar — met 'n halve grijsaard! — getrouwd is — eerst 'n week! — dan heeft dat mens, dat, dat, dat... — dan heeft ze misschien rechten — dan heeft ze misschien alle rechten...

groomoe Jawel, dat wil zeggen, als ze, als ze heus met 'm naar 't stadhuis is geweest...

prosper *wild van zenuwen* Schoonmama, hou u d'r buiten! Ik tril! Ik tril aan m'n hele lichaam!

groomoe Nee maar, nou vraag 'k — of dat mijn schuld is!

prosper Dat beweert niemand! Daar denkt niemand aan! Maar lei m'n gedachten niet af! Laat me met kalmte en overleg... *geëchauffeerd neerzittend* Da's 'n misdaad... Dat is, om niet onder woorden te brengen! Dan zijn we weer foutu!

aristide Als-ie jullie tenminste niet in z'n testament...

prosper *opstuivend* Weer 'n advies! Ons in z'n testament! Ons! Ons! Of-ie voor ons speciaal, voor ons, die-ie in geen zevenendertig jaar heeft opgezocht, 'n testament zal gemaakt hebben!

baptiste En als 'r wel, Godbeware, Godbeware 'n testament is, krijgen we geen duit, geen halve duit, geen rooie duit!

prosper En je heb 'r natuurlijk in de trein niets gevraagd?

baptiste Van wat? Wist 'k dat in de trein! En kun je wat vragen an 'n mens, dat enkel maar zit te grienen!

aristide Als 'r geen testament is *bij gebaar van interruptie tot Prosper* — Ja, of jij me nou telkens afblaft: ik ben 'r ook bij geïnteresseerd, of tellen mijn tienduizend gulden niet mee? — als 'r geen testament is, en geen huwelijksvoorwaarden...

tante adèle Heel juist, dan zijn ze in gemeenschap getrouwd...

groomoe Als ze getrouwd zijn...

tante adèle En dan hebben jullie stellig recht op de helft...

prosper Wel christenezielen, houen jullie je 'r buiten, of niet! Ik tril en ik stik — en jullie matten me nog meer af! 't Is 'n zaak tussen mij en Baptiste...

aristide Nee, tussen jou, Baptiste en die vrouw...

prosper *wild* Dat weten we nou toch wel!

Zie je ons voor twee imbecielen an, oom! Getrouwd! Getrouwd! Dan blijven we in de vervloekte, gekmakende misère, of, of in 't gunstigst geval, als 'r geen testament is en geen voorwaarden, moeten we met dat mens op de trap, met dat mens op de trap, half om half delen, 'r voor haar portie vijftig mille minstens afstaan, omdat, omdat ze 'n week met 'm getrouwd is geweest, 'n week, 'n week! Dat is je gemeenste anarchie! Dat is, dat is, om in mekaar te zakken! *heftiger* En waarom heeft-ie gister z'n mond gehouden? Ik heb 'm toch woordelijk, woordelijk gevraagd, of-ie die zevenendertig jaar vrijgezel was gebleven! Daar heeft-ie bij geknikt! Daar heeft-ie bij geschaterd! Daar heeft-ie zeven vingers bij opgestoken! Daar heeft-ie bij gezegd: zevenendertigjaar op 'n week na! En daar heb ik om gelachen, omdat 'k dacht, dat-ie 'n mop bedoelde... *zit uitgeput neer*

aristide Nee, dan was dat geen mop. Zeven dagen, 't klopt.

prosper En waarom, waarom heeft-ie 'r dan niet meegebracht? Dat, dat, dat mens! Waarom die beroerde, geniepige komedie? Ik ben toch z'n broer, z'n enige broer!

baptiste *Waarom? Waarom? Omdat-ie 'r niet dorst voorstellen, omdat ik me al geneerde tweede klasse met 'r te reizen! Omdat ze voor 'n jaar of zo, met 'n knal failliet is gegaan — ja, failliet, failliet! — omdat 'r natuurlek nog andere steken an 'r los zijn!*

félicité *Nog andere steken, Baps?*

prosper *nerveus* *De kamer uit, asjeblief! Jóúw gevraag kunnen we zeker missen!*

tante adèle *Ik verwonderde me 'r óók al over, dat 'n meisje van haar leeftijd...*

félicité *Gompie, tante, van mijn leeftijd,*

van mijn leeftijd! 't Zou wat moois zijn, als de wijsheid altijd met de jaren kwam! Bonjour! Ben helemaal niet nieuwsgierig! Bonjour! af

prosper *tot Charles, die op de knieën gehurkt, de op de grond liggende rouwkennisgevingen ordent* *En jij! En met bekwame spoed!*

mevrouw *terwijl Charles geduldig heenstrompelt* *Nou, Prosper!*

prosper *Ondermijn je m'n gezag weer?*

mevrouw *Hoe kan je zó'n jongen 'met bekwame spoed' toeroepen!*

prosper *uitvarend* *Jij met je ziekelijke voorliefde voor je zoon... Charles af*

baptiste *Oom, asjeblief. We zijn enfin seuls.*

aristide *Ja, ja. En vertel jij nou, Baptiste, hoe...*

zeventiende toneel

Prosper, Aristide, Mevrouw, Adèle, Groomoe, Baptiste.

prosper Vertellen! Vertellen! Ik begin met m'n advocaat, met Van der Wielen, op te schellen. Horen, hoe dat zit, hoe dat moet, hoe dat kan, hoe dat...

aristide Juist, 't lag me op m'n tong...

prosper We moeten weten, wat 'r in 't Burgerlijk Wetboek over huwelijksvoorwaarden en over gemeenschap en over zo'n geval van seniele dementie van 'n grijsaard, die 'n week voor z'n dood blijft te trouwen, en van zo'n indringster in 'n respectabele familie, staat! Ik heb kinderen. Ik heb twee beste kinderen, ik heb twee minderjarige kinderen, waarvan 'k de rechten met hand en tand...

aristide Je heb niet alleen kinderen, je heb schulden...

prosper Bravo! Geestig! Ging dat op mij, of ging dat op Baptiste?

tante adèle Nou, ik zou denken, op allebei...

prosper *ongeduldig in telefoonboek bladerend* Van der Wielen! Van der Wielen! Van der Wielen? Wel, wat drommel...

baptiste 593, Oom.

prosper Dat had je wel eerder kunnen zeggen!

baptiste Kan 'k gissen, dat u 'n telefoonnummer dat u zó dikwijls gebruikt, vergeet?

prosper Ik? Jij! Heb ik iedere dag 'n advocaat nodig?

baptiste *droog* Oom, laat pot de ketel niet verwijten...

prosper Pot en ketel? Heb ik 'n drukkers-, 'n uitgeverszaak, die...

baptiste Nee, oom. U heeft 'n pension, met meubelen op afbetaling.

aristide Hahaha! *loopt lachend naar de deur*

prosper Je hoeft niet van plezier weg te lopen, oom? *nijdig in de telefoon*

593! Ja, 593! *Mevrouw af door de linkerdeur*

achttiende toneel

Prosper, Baptiste, Adèle, Groomoe.

tante adèle *fluisterend* Net, Net — hoe heet ze toch ook weer? Ik pijnig m'n hersens af! Hij was kreupel, en dan droeg-ie van die lakense dingen over z'n schoenen... Hoe heten die lakense dingen, die lakense dingen...

prosper *nijdig* Suscht! Suscht! 'k Versta niks! Hallo! Is meneer van der Wielen daar? Nee? Bien Aimé! Heeft-ie pleidooi voor de rechtbank? Jammer! Wil u 'm vragen, me dadelijk op te bellen, zodra-ie op kantoor komt! Zeg u 'm, dat ik 'm dringend moet spreken over 'n erfeniszaak, en, en, dat ik z'n rekening wil voldoen!... Dank u. *hangt gehoorbuis in toestel*
Vervloekt jammer! Wat nou?

baptiste 'r Natuurlijk voorlopig als lid van de familie ontvangen. En aap-wat-heb-je-'n-mooie-jongen spelen! Da's de enige weg. En eerst horen hoe de vork in de steel zit! En geen advocatenwerk, als we 't maar eventjes kunnen vermijden!

prosper Dus?

groomoe Natuurlijk, Jeanne is al zo verstandig geweest, naar 'r toe te gaan!

tante adèle *tot Baptiste* Neef, hoe heten die lakense dingen, die 'n heer over z'n schoenen draagt?

prosper Tante, laat me met rust! Je zit toch vlak naast de lexicon!

groomoe Hemeltje...

prosper Ja, uw hemeltjes, schoonmama, uw hemeltjes en uw gezucht...

plotselinge stilte

negentiende toneel

Prosper, Baptiste, Adèle, Groomoe, Mevrouw, Pollie, Aristide.

mevrouw Zo. Leg uw hoed en uw mantel af. *helpt haar* Dat is mijn man.

Prosper, de vrouw van je broer. En dat is neef Baptiste. En dat mijn moeder. En dat tante Adèle, 'n tante van uw overleden man. Ga zitten. Hier is 'n makkelijke stoel.

baptiste Mij had u niet nodig voor te stellen, niewaar tante? Wij kennen mekaar al. *bukt zich, reikt een voetenbankje aan*

prosper Schoonzuster, u komt onder be... onder miserabele omstandigheden — met — met de familie kennis maken... En enne... Enne... En we zijn allemaal nog te diep onder de indruk, om veel — om veel woorden te gebruiken... Maarè... Maarè... M'n huis staat voor je open... En... Enne... je blijft onder ons dak!

mevrouw We hebben kamers genoeg, Pollie!

tante adèle Tien.

prosper Heeft u 'm erg veranderd gevonden? *Zij schudt suffig het hoofd.*

Hij was, hij was 'n best mens, hij was... *tot Baptiste, die hem aan een jasslip trekt* Wat wil jij nou? Wat zeur jij nou? Wat trek jij nou?... Hij was 'n rechtschapen mens, en niemand sterker dan wij, schoonzuster, beseffen uw verlies.

Zij knikt suffig.

mevrouw Blijf je met ons 'n stukje eten, Pollie?

Zij weigert wezenloos.

prosper Kom, kom! Als je óns ziet eten, eet je vanzelf mee... Ook de levenden hebben rechten... Toen mijn vader stierf, niewaar Jeanne, niewaar tante, niewaar schoonmama, hebben we, hebben we...

twintigste toneel

De vorigen, Charlotte.

charlotte *met bloemtuil* Asjeblief van Kleinman, van de overzij... En... En...

Pollie ziet de bloemen, tracht zich te bedwingen, snikt het uit.

prosper *haar op de schouder kloppend* Nou, nou, nou, schoonzuster...

mevrouw *achter haar* Kom, Pollie, Pollie!

baptiste *terwijl ook de anderen zich deelnemend-hartelijk met Pollie bemoeien*

Kom nou, tante!...

Einde van het eerste bedrijf.

tweete bedrijf

Dezelfde toneelschikking van het eerste bedrijf. Zwakke zonschijn tegen neergelaten gordijnen. Een licht van de gaskroon brandt.

eerste toneel

Charles, Hendrika, Charlotte.

hendrika met een presenteerblad met glazen sherry, glazen port, en koppen bouillon — tot Charlotte, die een presenteerblad met koppen koffie draagt — beiden komend uit rechter-achterdeur Nou, Charlotje, zou je de deur willen openschuiven?

charlotte Da's makkelijker gezeid as gedaan, 'k heb óók m'n handen plentivol. En as 'k stort, krijg 'k óf 'n replement van meneer Arrestiede, óf meneer zelf kijkt me met z'n ogen me graf in... Toe, jongeheer, as je dan niet mee wil eten, maak je dan is verdienstelijk...

hendrika Toe, Sjarles! Leg je boek nou is neer... Jij ben ook liever lui as moe...

Charles, die in een stoel bij de haard gebogen, heeft zitten lezen, strompelt op, schuift de glasdeuren open. De achterkamer met een lange gedekte tafel, waaraan de familie met verschillende heren gezeten is, wordt zichtbaar.

Zij zwijgen allen, doen ernstig

... 'n Glas sherry of 'n glas port, meneer Spoor? Of 'n kop bouillon?
de heer Spoor antwoordt:

Nou, as 't u 't zelfde is, liever 'n glas port... 't Was buiten koud, en dan heeft je maag...

Terwijl hij spreekt komt Mevrouw de voorkamer in en schuift de deuren achter zich dicht.

tweede toneel

Mevrouw, Charles.

mevrouw *zoekt ongerust* Wat is dat nou, Charles, wat is dat nou, kind?

Waarom kom je niet binnen?

charles *voor zich uit starend, en nerveus zijn boek open en dicht klappend*

Omdat 'k geen lust heb, met al die vreemde mensen samen te zitten!

mevrouw Zal 'k je hiér 'n boterhammetje brengen?

charles Nee.

mevrouw Je heb gister ook niet gegeten, en vanmorgen ook niet. Dat hou je niet uit, kind.

charles Dan zal 'k 't niet uithouen! *met harde glimlach* Dan zal 'k 'met bekwame spoed', 'met bekwame spoed', en net zo plechtig als oom Gerrit...

mevrouw *achter hem buigend en de handen op zijn mond leggend* Foei! Schaam je!

charles *wrevelig haar handen wegduwend* Ja, 'k schaam me, dat 'k zó op de wereld ben gekomen, dat 'k nog niet eens geschikt ben om mee uit begraven te gaan, hahaha!

Hij smijt het boek op de grond.

mevrouw Toe, jongetje, jongetje... Hoe kan jij, jij, die anders zo verstandig bent, hoe kan jij... Foei, wat 'n woorden! *half naar de achterkamer terug — aarzelend* Heeft papa je wéér iets onaangenaams...?

charles *het hoofd in de handen stug* Nee.

mevrouw *bij de stoel terug, zacht* We hebben zulke heerlijke bouillon... Wil je?...

charles *met moeite sprekend* Nee, nee, moeder...

mevrouw *zijn hand in de hare nemend, en die angstig strelend* Zit nou niet zo, kind! Zeg dan, wat 'r is.

charles *zijn hand terugtrekkend, snikkend* Niemendal, niemendal! 'k Wou dat ik in zijn plaats 't huis uit was gedragen! *een kruk omver smijtend* Dan waren m'n krukken niet meer nodig geweest! Dan hadden jullie die als souvenir kunnen bewaren!

mevrouw Jongetje!

charles Laat me met rust!

mevrouw Heb je je over — mij te beklagen?

charles Over hem! Over hem! Heb 'k 'm gevraagd me op de wereld te schoppen?

derde toneel

De vorigen, Prosper, twee heren, Charlotte.

prosper Nee, hierheen! *de handen drúkkend* En nog eens welbedankt voor de eer aan de overledene bewezen! 't Was verbazend hartelijk, hoor! En wel de groeten thuis! Adieu! Adieu! Laat je de heren uit, Charlotte? Jammer, dat je zo weinig tijd heb, Kareisen! Adieu! Adieu! *tot Charlotte fluisterend* En smeer nog wat broodjes! Ze eten, of ze 'n week gevestigd hebben! *met de hand aan de schuifdeur, tot Mevrouw, ongeduldig in de handen klappend* Wat voer je nou uit! Laat me niet alleen de honneurs waarnemen! Da's toch bespottelijk, dat je de kamer uitloopt!

mevrouw Ik kom, ik kom...

vierde toneel

Mevrouw, Charles.

charles Ga nou maar. Anders geeft 't weer kwestie!

mevrouw *de kruk en het boek oprapend* Wil je — wil je 'n broodje met tong... *Hij schudt het hoofd.* 'n Pain-de-luxje met rookvlees?... *Hij schudt het hoofd.* Nee?... De bouillon is zó heerlijk, zó délicieus...

charles *slaat een arm om haar hals, terwijl-ie zich aan de stoel vasthoudt* Neem 't me niet kwalijk, moedertje! *kust haar* Jij ben — jij ben zelf 'n stumper — jij ben 'n engel! Van jóu en — en van Feetje, hou 'k...

mevrouw Foei, hoe dorst je zo uitvallen!

charles *in stoel terug, moeilijk* Ik heb — ik heb — maar dat zeg je hèm niet! — ik heb 't me schrikkelijk, schrikkelijk angetrokken, dat ik — oom met z'n gesloten ogen — en met z'n witte handen — en met — en met geen beweging op z'n gezicht — eerst op 't bed — en toen in die — in die ellendige kist — heb zien liggen... Dat zie 'k nog telkens, telkens... Dat raak 'k niet kwijt... Dat heb ik vannacht gezien — en vanmorgen — dat zie 'k op 't ogenblik...

mevrouw Iedereen móét sterven, jongetje. Ik heb m'n vader, drie broers en zusters — en twee kinderen zo gezien...

charles *in zijn stoel terug, starend* Ja, ja...

Dat zal wel... Dat zal wel... Dat iedereen sterven moet, weet 'k — heb 'k tien, twintig maal gelezen — gelezen... Maar iemand zo van dichtbij gezien, had 'k nog niet. En, en — jullie jullie, jij en Feetje, en de anderen, jullie hebben tenminste gelééfd. Ik niet. Ik niet. *bij gebaar van interruptie* —

afwerend Nee, moedertje! *het boek opnieuw doorbladerend* En dan... En dan...

mevrouw En dan, malle jongen?

charles En dan... Nee. Dat zeg 'k, kan 'k niet zeggen! Ga nou naar binnen. Anders wordt hij weer...

mevrouw Als je 't niet zegt, als je niet zoveel vertrouwen in me heb, blijf 'k zo lang tot...

charles Toen — toen 'k gistermorgen alleen bij 'm was — alleen in de kamer — alleen bij de kist en de bloemen — toen — toen dacht 'k, wat 'k zou denken, als daar — als daar — nee, ik kàn 't niet zeggen, moeder!

mevrouw *ingehouden-smartelijk* Jongen, jongen, hoe kun je zo tobben! Hoe durf je zo tobben! We zijn toch nog bij mekaar!

charles Dat zijn we. Ja, dat zijn we nog... Maar misschien komt de dag, dat 'k met die dingen *de krukken bedoelend* die latten — alleen blijf... *met ingehouden wanhoop* En dan? En dan?... 'k Wou liever eerst. *Vóór jou. hoofd in handen*

mevrouw *hartstochtelijk* Toe, toe, Charltje, m'n kind! Je ben nog te jong...

vijfde toneel

De vorigen, Prosper.

prosper *geprikeld* Waar blijft die vervloekte meid met de broodjes! En waar blijf jij!

tot Charles Ben jij weer de egoïst, die je moeder in beslag neemt! Moet 'k de broodjes zelf gaan halen? 't Is hier weer tip-top gesoigneerd! Of jij daar niet voor had kunnen zorgen, terwijl wij aan 't graf waren! Of je niet had kunnen uitrekenen, dat 'r tekort zouden komen! *Mevrouw, die al in de gang is, naropend* En nog wat koffie! En vlug! *af in de achterkamer, waaruit het gepraat en het gelach even opleven*

zesde toneel

Charles, Pollie.

Charles staat op, legt het boek op de middentafel, gaat op het voorste raam toe, zet zich in leunstoel, kijkt naar de zonnespeling op het gordijn. Pollie, met oud valies in de hand, komt door linkerdeur binnen.

charles Ga u weg? Zonder iemand wat te zeggen?

pollie *zonder naar hem te kijken* Ja, wat mot ik nou nog hier, hè? En u wil ze wel de groeten van mijn overbrengen — en ze zeggen, da'k ze voor alles dankbaar blijf, hè? As u zo beleefd wil wezen, meneer?

charles Meneer? Charles! En zo 't huis uitlopen, nee hoor!... *tot Mevrouw, die met Charlotte, met een schaal broodjes en met koffie, binnentreedt* Ma! Mama!

mevrouw *gehaast* Strakjes, strakjes, jongen! Je weet toch... Voorzichtig an, Charlotte! *af in achterkamer, waar Prosper juist zegt: 'Ja, die was onbetaalbaar! En als je dan nog daarbij bedenkt, dat-ie voor 'n jaar kandidaat voor de Provinciale Staten, voor de Provinciale Staten, voor niets minder dan de Provinciale Staten was, hahaha!'*

De deur wordt toegeschoven.

charles *naar Pollie toestrompelend* Wees u zo vriendelijk asjeblijf, asjeblijf, tante, om nog 'n ogenblik op mama te wachten... Mag ik uw tas...?

pollie As u denkt, dat 't nodig is, zal 'k nog effetjes...

charles *het valies op de schrijftafel zettend* Natuurlijk is 't nodig! En zeg nou geen u meer! Ik heet Charles — ik ben uw neef.

pollie *afwezig* Ja, ziet u, 'k heb met zo'n vracht mensen tegelijk kennis gemaakt... Dat ken 'k niet allemaal stouwen... Is u neef van vader's of van moeder's kant? Of... Of...

charles Ga zitten, *de stoel bij de haard bedoelend* Daar. Waar ik altijd zit, omdat 'k zo'n last van kouwe voeten heb...

pollie Ik ook. Ijskouwe, ijskouwe. Hè, dat doet goed. 'k Zou me schoenen wel uit willen trekken... Hè, wat lekkertjes... *Charlotte uit achterkamer naar deur. Geluid van druk lachende, druk pratende mensen* ...Wat was dat? Waar hebben ze zo'n, zo'n schik over? Is 'r iemand angetekend, of, of, of...? *met de hand over voorhoofd strijkend* God, God, wat ben 'k simpel, wat leit 'r 'n band om me harsens...

charles Hebben jullie véél van mekaar gehouden?

pollie Wie?

charles U en oom?

pollie Ik en oom? *wezenloos* Ik en oom? Wie, wie bedoel je?

charles Of u veel van oom Gerrit, oom Gerrit, die hier is gestorven, gehouden heb?

pollie *de handen warmend* Of 'k veel van Gerrit, Gerrit... Ja, hoe is 't gosmogelijk, dat iemand zo inene, zo inene van je weg gaat... Hoe is 't gosmogelijk!... En zonder da-je mekaar gedag zeit... En kort as 't geduurd het... En, en, wat-ie nog de laaste dagen 'n plezier in z'n leven had... Hoe-ie de kamer vol rook dampte van plezier!... Hoe-ie liep te fluiten van plezier! ... Hoe-ie over de matten keukenstoel sprong van plezier!... Hoe-ie nog zondag z'n bord met boerekool en klui-fies maar half leeg at van plezier! Ja, ja — en huilen d'r over doe 'k niemeer. Ik ben uitgehuld. Al zou je me soebatten: huilen ken 'k niemeer. Of 't me boven me hoofd hing! Of 't weer

zo wezen most! Of die daarboven 'r lol in het me telkes weer alles af te nemen! En nou mot 'k maar gaan. Ik mot niemand tot last wezen.

charles Zeg mama dan eerst goeiendag.

pollie Ja, dat ken 'k óók. 't Komt 'r op 'n kwartier niet op an. Op me wachten doet nog geen beest. Ja, ja, 't is 'n rijkeluisbegravenis, as-ie niet had kennen dromen, geweest... 'k Heb al de blommen zien uitdragen... Ach, ach, wat 'n geld an blommen!... 'k Heb op me blote voeten bij 't raam gestaan, en eerst toe alles met me begon rond te dansen, ben 'k weer in bed gekropen. Meneer...

charles Charles, tante!

pollie Sjiearle dan, as 'k zo vrijpostig mag wezen... Sjiearle, wat knap 'k van die warmte op... Wat 'n kou, hè?, zo kort na Nieuwjaar. Dat hebben me nog is gehad, in negentien-drie, in negentiendrie... Toe rejen ze — toe rejen ze — toe rejen ze, kort na Nieuwjaar... *blaast voor zich uit* Hoe kom 'k zo zonder harsens...

charles U heeft misschien te veel van 't drankje geslikt.

pollie Van 'n drankie? Daar weet 'k niemedal van. Heb ik drankies?

charles De dokter is toch bij u geweest! Herinnert u zich dat niet meer? *Zij schudt het hoofd.* Heus hoor! Ma heeft u minstens driemaal 'n lepel gegeven.

pollie O! O, jawel. Ja, dan zal 't dat wezen... Is dat verroest-gek! Anders ben 'k toch nooit zo. *Stilte. Zij warmt zich de handen. Oplevend gelach uit de achterkamer.*

pollie Is — is u — gevallen?

charles Nee. zo ben 'k geboren.

pollie Da's jammer. Da's heel erreg jammer. Ik vroeg 't omdat *moeilijk haar gedachten formulerend* — omdat — omdat, zie je, me eerste man, onder 'n machine is geraakt, met opzet, met opzet... — enne, enne...

charles Was u nóg eens getrouwd?

pollie *knikt* Ja, ja, tweemaal. Ik wor in maart achtendertig, maarè 'k heb voor honderd jaar ondervonden. Meer as 'k me vijanden toewens! Na boven en na benejen en weer na boven en weer na benejen — precies as op 'n wip. Ja, ja en nou bennen me weer onder an, nog erger as vroeger. Korte vreugde geweest... Slim. Erreg slim! *stilte* Wat 'n boeken, wat 'n boeken! Enne wie leest die allemaal?

charles Ik. Ik heb niks anders.

pollie Niks anders?

charles Nee. Ik kom de deur niemeer uit. Ik zit enkel nog bij heel warm weer op de veranda.

pollie Ken u dan niet is 'n lopie...?

charles *glimlachend* Nee. Ik ga langzamer as 'n slak — en 'n slak wordt niet zo gauw moe as ik. Dan lees 'k maar. Alles wat u daar ziet, heb 'k uitgelezen... Heb u 't nog zo koud, tante?

pollie Vreselijk, vreselijk. En, enne, wat mot hij 't nou koud hebben...

charles Wie?

pollie Hij. De grond zal wel as ijs zijn geweest. Ik heb 't is gezien, dat-ie zo hard as 'n bikkkel was en da-ze 'm met vuur mosten ontdooien, om 'r 'n gat voor de kist in te graven... Ja, dat heb ik 's gezien... *bedwingt haar snikken*

charles Je zou niet meer huilen, tante.

pollie Dat doe 'k ook niet...

zevende toneel

De vorigen, Prosper, drie heren.

prosper *drie heren uit de achterkamer naar de achterdeur begeleidend, terwijl Félicité de deuren toeschuift* Adieu, Spoor! Adieu, Willem! Adieu, Van Balen! Nee, deze deur! Merkwaaardig, hoe iedereen altijd rechts wil! Ik ga mee, ik ga mee. Pardon, na jullie! Charlotte! Charlotte! *af*

Félicité, naar de deur links doorlopend, zingt: Aaaaaaaaaaaa! Aaaaaaaaaaaal Avéééééé! Avéééééé — af

charles Dat was m'n zusje. Die heeft u natuurlijk niet zien zitten, anders zou ze zo niet... Ze leert zingen, begrijpt u? En oefent zich af en toe...

pollie Zijn die allemaal mee wezen begraven?

charles Ja, allemaal.

pollie Het Gerrit ze dan gekend?

charles Hoeft dat?

pollie Hoe weet ik dat?

prosper *luidruchtig in de deuropening tot de onzichtbare meid* Ja, ja, da's in orde! En dan zal 'k telefoneren, dat ze 't beddegoed weg halen, om 't uit te stomen! Dan is de hele herrie achter de rug! En goddank! Goddank! *opent zonder zich om te keren het sigarenkastje tussen achterdeur en venster, steekt vrolijk-neuriend een sigaar op*

charles *met gebaar naar Pollie* Papa!

prosper *eerst nu Pollie oplettend* Zit u hier? Ben u zo ineens opgestaan? Zit u hier al die tijd? *tot Charles* Had jij dat niet kunnen zeggen, ezel!

charles Ik wou...

prosper Jij wou! Jij wou! Hou je mond maar! Mag 'k m'n sigaar verder roken, schoonzuster?

pollie Dat hoef u voor mijn niet te laten.

prosper Ja, ja, zo'n sigaar, zie je, is, is... Ik rook anders zelden zo vroeg op de dag... En, en, ik heb nooit zo zwaar gerookt als, als, als Gerrit... Ja, we hebben 'm alle eer bewezen, alle, alle, hoor! 'r Waren — en dat zeg 'k niet, als zou 't uiterlijk vertoon de hoofdzaak zijn! — 'r waren vijf volgkoetsen met palfreniers — natuurlijk met palfreniers — 'r waren acht, nee negen bloemstukken — trop de fleurs, trop de fleurs! — en buiten was 'n enorme, 'n enorme belangstelling... En aan 't graf heb 'k — heb ik — 'n woordje gesproken. Je kan tevreden zijn. 't Is treurig, maar 't is in orde geweest! En, en, 't doet me genoeg, 't doet me meer dan genoeg, dat je nou ook op ben gestaan: je had 't na je flauwte, lelijk, heel lelijk te pakken. Je... je... En, en, en 'k hoop, dat 't je in die twee dagen in ons huis aan niets heeft ontbroken! Heb je al wat gedronken? Wil je 'n sandwich? 'n Glas port, 'n kop bouillon? Schud nou niet je hoofd! We hebben ons allemaal moeten versterken. Je begrijpt, dat we vroeg uit de veren zijn geweest, dat zo'n rit voetstaps — volle vijf kwartier — op m'n horloge gecontroleerd! — in die gemene kou — en dan buiten — en weer 'n half uur terug — dat dat je niet alleen van streek maakt, maar je ook — daarvoor zijn we mensen — behoefte geeft 'n kleinigheidje... tot Charles Zeg jij 'ns aan je moeder, dat ze je tante sandwiches brengt...

pollie Nee, as 'k dan eten mot, dan 'n boterham.

prosper Dat presenteer 'k je toch! 'n Sandwich met ham, met rookvlees, met kaas...?

pollie Nee, 'n boterham.

achtste toneel

De vorigen, Mevrouw.

mevrouw *met glas port en broodje door linker zijdeur* Charltje, m'n kind, nu zul je toch heus...

prosper *op haar toeschietend, en het uit haar handen nemend* Pyramidaal! Vluggen kan 't wel niet! *tot Pollie* En nu ga je hier aan de tafel zitten. *tot Charles* Neem dat boek weg, neem dat boek weg! Overal slingeren je boeken! *Charles zet zich met het boek in de door Pollie verlaten stoel bij de haard.* En, 'n vork en 'n mes! En, 'n vingerdoekje! Wat 'n bediening! Of je dat niet uit jezelf...

mevrouw Ik had...

prosper Ja, ja, ja! Haast je nou maar! Ze heeft nog niet eens ontbeten! Ik kan toch niet op alles alleen letten! *Mevrouw af* Ga zitten, ga zitten! Zo. *de kaartjesschaal bedoelend* Die schaal hindert je niet, wel? Ja, daar moet je maar 'ns in snuffelen, als je strakjes of vanmiddag of vanavond of wanneer je wil — we laten je de eerste weken niet gaan, geen denken an! — lust heb, om met zoveel hartelijke bewijzen van belangstelling kennis te maken! Ja, dat zijn enkel telegrammen — en die stapel, over de honderd — Félicité heeft ze gisteravond geteld! — zijn de kaartjes van anderhalve dag! Nou? Fleurt je dat niet 'n tikje op?...

tot Mevrouw, die met vork, mes en servet binnenkomt, terwijl in de achterkamer luidruchtig gelachen wordt Merci, merci! En zeg aan oom Aristide, aan Baptiste en Riek, dat ze 'n beetje de vormen in acht nemen, dat 't ongehoord is, zo ongemanierd tekeer te gaan, dat, dat... Laat maar! Als 'k 't

niet zelf zeg... *in de opening van de schuifdeuren roepend* Baptiste, oom Aristide! Asjeblief! Asjeblief! 'n Beetje égards! Ik geneer me voor Pollie! *schuift nijdig de deuren toe*

Da's pyramidaal! 'n Kind heeft meer respect voor...

tot Mevrouw Zou je je schoonzuster nou niet uit je zelf vragen, of ze niet liever 'n kop koffie in plaats van 'n glas port wil gebruiken? *Aristide schuift de deuren op een kier, kijkt nieuwsgierig* Toe, toe, oom, je ziet dat we... *wenkt hem de deuren te sluiten*

mevrouw Kop koffie, Pollie?

pollie As 't niet te veel bereddering geeft...

prosper Te veel bereddering! Te veel bereddering! Al wou je op slag 'n compleet diner bestellen! *Mevrouw af* Asjeblief! *zet zich over haar, schuift beminnelijk vork en mes naar haar bord*

pollie Dank u. *scheurt het kadetje met haar handen in tweeën* Ja, nou 'k de lucht onder me neus krijg, merk 'k da'k wat lang heb gevast, meneer Bjenijmee...

prosper *verbeterend* Prosper, schoonzuster! Pros-per... *tot Baptiste, die door de deurkier kijkt* Toe, toe, wat bezielt jullie vandaag? *wenkt, Baptiste trekt zich terug* Smaakt 't? Doet me plezier? Jammer, dat 't buiten zo druilt. *naar de neergelaten, nu geheel zonloze gordijnen kijkend* Haast nacht, hè? Sneeuw of regen. De barometer liep vanmorgen al achteruit. *nog een licht van de gaskroon ontstekend* Zo. Nu zie je tenminste wat je eet, en zien we mekander! Nog 'n broodje? Ja natuurlijk! *tot Mevrouw, die een kop koffie op tafel zet, en Charles het broodje wil geven* Nee, nee! Hier. Moet Charles apart bediend worden? *tot Charles* Weet jij niet waar de eetkamer is? En zou je zo beleefd willen zijn, zo beleefd en zo taktvol, me met je tante, met wie 'k wat te bepraten heb, alleen te laten? Vooruit, vooruit, vooruit!

mevrouw tot Charles Zal ik je boek...?

charles Nee, moeder. met *Mevrouw door linkerdeur af*

negende toneel

Prosper, Pollie.

prosper Ja, die kinderen, hè! Nieuwsgierig, nieuwsgierig! 'n Beste jongen, 'n uitstekende jongen, maar door z'n moeder verwend *slaat de helft van het glas port naar binnen* — en daar was, na de dood van z'n twee oudste broers, twee kerngezonde rakkers, natuurlijk reden voor — maar als vader, niewaar, moet je 'r, hoe dan ook, de hand an houden!

Zij slobbert, na haar kop leeg te hebben gedronken, de op het schoteltje gestorte koffie.

prosper Eet je je tweede sandwich niet op?

pollie Nee, 'k ben rijkelijk zat.

prosper Kom, kom, na twee dagen vasten!

pollie Nee, ik lust niemeer.

Een stilte, waarin hij op en neer begint te lopen.

prosper Ja, ja, dat zijn van die gebeurtenissen, waarbij 'n mens z'n eetlust kan verliezen...

't Is het beste je 'r met geweld over heen te zetten, zoals wij het proberen! Je mag 'r de hemel haast dankbaar voor zijn, dat je 'r op oom Aristide's verjaardag niet bij ben geweest! Die schrik, die met geen woorden te beschrijven schrik, toen-ie daar, ja daar, met z'n pijp in z'n mond en met harten-negen in z'n hand, dood bleef! *voor de tafel staand, en de rest van de port drinkend* 'k Zal Jeanne 'r naaister nog vanmiddag voor je bestellen.

pollie *de kruimels uit haar schoot met de kom van haar hand opvegend* Voor mijn?

prosper Je ben toch niet van plan zo te blijven? Je ziet hoe we allemaal rouwen! En 'k zei je toch al, dat we je de eerste weken niet los laten...

pollie Da's vrindelijk, da's heel erg vrindelijk, maar daar zullen me geen gebruik van maken. 'k Mot voor zoveel akkevietjes zorgen, dat, dat... En 'n naaister voor mijn laten kommen, is met z'n tweeën van één lepel eten. 'k Naai zelf.

prosper Jawel, jawel, dat doet mijn vrouw ook, maar voor zo'n gelegenheid, niewaar... 'k Zal 'r voor je bestellen.

pollie Nee, dankie wel. An mijn lijf geen onkosten, 'k Heb an andere dingen as an 'n rouwjurk te denken. Afgelopen is afgelopen. 'k Zal maar niemeer piekeren, en m'n handen uit me mouwen steken. 't Is of 'k ze vloek anbreng, of 'k getekend sta... Affijn, vooruit maar weer! Jammer alleen, da'k zo stom ben geweest de hele sante-petie te verkopen... *heeft het valies weer opgenomen*

prosper Zet dat nou neer, en begin geen nonsens! We hebben toch nog met mekaar te praten!

pollie Te praten? Over wat? Te praten, te praten... Ik mot niemeer praten... *keert zich bij de deur om* Of 't mot over de paar centen wezen, die je misschien bij 'm gevonden het, over z'n horlozie enne z'n kleren...

prosper *aarzelend* Ja juist — ook daarover... We vonden, en dat natuurlijk zonder te grote indiscretie van onze kant — of liever m'n oom Aristide — ik niet! — vond toevallig 'n portefeuille met driehonderd gulden...

pollie Goddank, da's teminste wat!

prosper En die hebben we — zoals je zal kunnen begrijpen — in de herrie — in de zenuwdrukte — en omdat we je niet konden raadplegen — en

omdat 'k geen coulant geld bij de hand had — moeten aanbreken voor de begrafenis en voor de onkosten waarop niemand gerekend had en voor... en voor... Niewaar, dat zou je toch zelf ook hebben moeten doen...

pollie Ja. Ja. Jammer. Erreg jammer. Maar affijn d'r zal toch nog wel wat van over wezen?

prosper Wat? Wat! Natuurlijk... Ofschoon... *haar het valies afnemend* Zo blijf 'k niet met je praten! Je staat 'r bij of we je kwijt willen wezen! Wat drommel, ben je m'n schoonzuster, ja of nee? Zitten, zitten, zitten! En in de zorg! *drukt haar in stoel hij venster* En nu 'n paar vragen op de man af, 'n paar van die lastige, bemoeizieke vragen, waartoe je bij ieder sterfgeval verplicht ben, niewaar, niewaar? Ik heb in opdracht van... Maar dat doet er niet toe... Dus, om met de deur in huis te vallen — ik hou niet van lang om de dingen heen te draaien — is 'r, is 'r — is 'r 'n testament?

pollie 'n Testament? 'n Testament?

prosper Begrijp je me niet?

pollie Nee, niet goed. Dat komt, ik voel me zo suf — door de hele historie — en door dat drankie, dat jullie me ingegeven hebben... 'n Testament?

prosper Zo. Zo. Ben je — da's m'n tweede vraag — ben je... *tot Hendrika, die met presenteerblad met port en sherry uit achterkamer komt* Wat scharrel je nou, Riek! De afspraak is toch, dat ik met 'r... Kan dat niet wachten!

tiende toneel

Prosper, Pollie, Hendrika.

hendrika Jessus, jessus, wat 'n kouwe drukte! As je dan zulke geheimen het, oom, mot je niet hier in de doorloop blijven zitten!

prosper Ja, ja, vooruit nu maar!

hendrika Vooruit nu maar! Vooruit nu maar! Mot 'k Baptiste en oom Arrestide, die al meer hebben gesjikkerd as goed voor ze is, alles laten leegdrinken? *hem presenterend* Wil je d'r nog een, schat van 'n oom, engel van 'n mens, voor 't in de flessen teruggaat? Je mot vliegen niet bij 'n open suikerpot en mannen niet bij volle glazen laten! En 'k zou me is voorstellen. Of ben 'k 'n dienstbooi?

prosper *ongeduldig* Je heb mekaar toch al gezien! Riek, de vrouw van je neef Baptiste — Pollie, tante Pollie!

hendrika *het blad op tafel zettend* Wel gecondoleerd, hoor, tante, en je mot je d'r maar niet te veel van antrekken, want we motten allemaal, en wie 't leven het uitgevonden, is nooit recht snik geweest...

prosper Nou, nou, vind jij dat 'n manier om iemand te troosten?

hendrika 'k Zeg 't precies zoas 'k 't meen! *het presenteerblad weer opnemend* Wat hei-je an je bestaan? Ommers niemedal! Je hoef de dooien niet 't méést te beklagen! *tot Prosper* Schud maar je hoofd, schat van 'n oom! Ik lieg d'r niet om! Tot vandaag hè-'k enkel zorg an me kop gehad, en as 'k is 'n paar seconden zonder zorg was, hè-'k me kennen vervelen...

prosper *gedwongen* Dat heeft 'n man...

hendrika As je nou niks beter verzinnen ken, om me op te monteren! Me man! Me man! As je getrouwd ben, begin je je pas te vervelen...

prosper En je vijf kinderen!

hendrika Jessus, oom, schei uit met je flauwe kul! De hele dag ben 'k kindermeid, en as 'k 's avonds eindelijk rust heb, zit 'k me bij kousen en sokken te verkankeren... Me kinderen! Laten die me nou al niet links leggen voor d'r vrinden en kammeraden! Je most 't van te voren kennen ruiken! Nee, hoor, 'k zou de lammenadigheid niet nóg is motten! Glaasie port?

pollie Nee, juffrouw.

hendrika Sjeneer je niet!

pollie Nee, juffrouw!

prosper Zet 'r maar een neer. Vindt z'n weg wel!

hendrika Asjeblief. *tot Pollie* En laatje kop maar niet hangen. Morgen is nog 'n dag en overmorgen weer. We gane allemaal. En as we niet gingen zou 't nog sjegrijniger wezen!

elfde toneel

Prosper, Pollie.

prosper Da's tip-top. De takt van zo'n mensje, de takt, om 'r alles uit te flappen wat 'r voor 'r mond komt! 'n Ander zou zo verstandig, zo kies zijn wat minder zuur te doen, nietwaar?... Maar zo is ze nou eenmaal, zo humeurig, zo ontevreden! Voetenbankje?

pollie Dankie.

prosper Ja, waar ben 'k blijven steken? Wat wou 'k ook weer vragen?... We hadden 't over...? O, ja juist!... Zijn jullie verlejen week — in, in gemeenschap van goederen getrouwd — of met, met huwelijkse voorwaarden — bij 'n notaris?

pollie Zit 'k nou nog in zo'n doezel, of, of — wat is 'r an 't handje?

prosper Ik vraag eenvoudig — als zwager, als belangstellende, als, als — enfin, zoals je zo iets vraagt, bij zo'n catastrofe — of jullie vóór je trouwen...?

pollie Ja.

prosper Wat ja?

pollie Me bennen bij 'n notaris geweest.

prosper *schrikkend* Voor 'n testament?

pollie Voor de kerels, die centen van me mosten hebben...

prosper Dat capeer 'k niet! Wat praat je nou, met permissie, voor gruwelijke nonsens! Bij 'n notaris voor, voor...?

pollie Ik zat in de vuiligheid.

prosper In de vuiligheid?

pollie In schulden.

prosper Van wie?

pollie Van me eerste man.

prosper Nou! Nou! Ik schijn te veel port gedronken te hebben!

pollie Om de schulden bennen me na 'n notaris gegaan.

prosper En daar is 'n akte opgemaakt...?

pollie Dat ze 't hém niet lastig konden maken...

prosper Hem? Hem! Zou je nou asjeblief, asjeblief wat duidelijker willen zijn!

pollie Ik ben voor twee jaar faljiet verklaard.

prosper En toen?

pollie En toe zee 'k: Gerrit laten me voor alle zekerheid...

prosper *uitgelaten* Met huwelijksvoorwaarden trouwen! Bravo! Bravo!

Natuurlijk! De enige fatsoenlijke weg! *slokt driftig het glas leeg* Anders kon je ook niet! Nee, anders kon je niet...

pollie Nee, anders kon 'k niet. 't Most zo. Alles mot. Of je wil of niet. Je heb niks in te brengen, 'n ander doet met je wat-ie wil. Zelf spartel je enkel. Zelf ben je as 'n vis in 't gras. Zelf ben je niemendal. Die daar-boven het 'r lol in, telkes weer lol in, je te negeren, met je te sollen, met je te spelen...

prosper Hohoho!

pollie *zonder te luisteren* Me bruigom is bij 't bajen verdronken, heb 'k vloek angebracht. Da-was een. Me eerste man het zich, toe z'n zaak scheef ging, van kant willen maken — is 'm nie-eens dalijk gelukt — is nog 'n poos rondgestrompeld — en mis, mis, mis. Ik ben 'n zwarte vlieg, hèhèhè! Toe hè-'k 't alleen willen bolwerken — en mis, helemaal mis. Toe, toe wou Gerrit. 'k Zee 'm nog zo: ik breng ongeluk an: laten me niet na 't stadhuis gaan — as ik vrij blijf — enne jij vrij blijft — doene me net zo goed wat me

willen! Hij wou toch. Hij hieuw niet van klessen. Hij lachte maar en zee: zorg in je leven hoef-ie niet te hebben, alles komt op z'n pootjes terecht! Dat zee-ie, dat zee de stakker, de stumper... Toe hè-'k me laaste ongelukkige meubels verkocht. Me zouen na Brussel trekken... Jullie wou die voor 't laast zien. Maar nee. Maar ho. Mocht niet. Hij wier nommero drie. En nou bennen me wéér waar me waren. Nou kennen me 't nog is beginnen. Je zit an draaien vast. Die daarboven doet doet, doet. Verzet je 'r tegen! Vecht 'r tegen! Worstel 'r tegen, geeft je geen asem... *staart voor zich heen*

prosper *die nauwelijks geluisterd heeft en glimlachend met de kaartjes in de schaal heeft gespeeld* Dus, dus, als 'k je verhaal goed heb begrepen, heb je geen rechten, hoegenaamd geen rechten op, op, op — 'n nalatenschap? pollie *suffig opkijkend* Ik nee.

prosper Zeker niet?

pollie Nee. Nee. *dan wantrouwig* Is 'r dan wat? Is 'r dan meer as die driehonderd gulden?

prosper *onzeker-glimlachend* Of 'r meer is...? Dat zul jij, als zijn vrouw, niewaar, toch zeker wel zelf weten. Wij, niewaar, niewaar, hebben 'm vooreergister — voor 't eerst sinds zevenendertig jaar 'n paar uurtjes bij ons gehad. En dan hoor je niet een-twee-drie uit, niewaar? Maar wat drommel, op wat zijn jullie getrouwd!

pollie Hij zee dat-ie 'n pensioentje had.

prosper 'n Pensioentje?

pollie Dat had-ie toch?

prosper Ja, ja, dat zal wel...

baptiste *door deurkier pratend* Nou, oom en tante, moeten we nog langer opgesloten blijven? 'k Wor verwacht! En 'k moet je noodzakelijk spreken, oom!

pollie Dan zal ik...

prosper Ja, da's goed. Ga 'n ogenblik bij... *in de linkerdeuropening roepend* Jeanne! Jeanne! Toe, zou je zo vrindelijk willen zijn? 'k Moet even met Baptiste... Excuseer me, excuseer me! 'k Ben dadelijk weer tot je beschikking! *Pollie af, Baptiste en Aristide uit de achterkamer op*

twaaifde toneel

Prosper, Baptiste, Aristide.

prosper *na een stilte, waarin zij allen met de ogen de beweging van de deur volgen, plotseling levendig* Huwelijkse voorwaarden! Huwelijkse voorwaarden!

baptiste Huwelijkse voorwaarden? Wat voor?

prosper Ze krijgt geen cent, niet dat, niet dat! God zij geprezen, de fatsoenlijke, de door en door fatsoenlijke, de patente kerel, heeft tenminste an z'n familie gedacht, heeft met 'n verstand om te zoenen, met 'n pracht van 'n helderheid van geest, z'n maatregelen, vóór-ie met 'r trouwde, genomen!

aristide Heb 'k 't niet voorspeld?

prosper Nee, je heb niks voorspeld, je heb niemendal voorspeld, dat was door geen sterveling te voorspellen, dat balanceerde op de punt van 'n naald, maar goddank, goddank, goddank, de Bien-Aimé's hebben heldere koppen, en 'k zal 'm tot 't uur van m'n dood nageven, dat-ie 'n voortreffelijke, 'n nobele, 'n fameuze kerel was! Ja, kijk me maar an: 'k transpireer, 'k zweet, om 't platweg te zeggen, over m'n hele lichaam! Was dat 'n marteling, 'n pijnbank, 'n helse historie, eer 'k 't 'r uit had, eer 'k 't, zonder me bloot te geven, en zonder haar van dingen, die 'r niet angingen, op de hoogte te stellen, wist!

tot Hendrika, die met twee karaffen met port en sherry naar de achterkamer wil gaan Schenk mij nog maar 'ns in, Riek, ja, ja, ja! 'k Zal 'r niet door onder de

tafel raken, hahaha! — en als we 'r wel, met z'n allen, met de hele familie onder raken, dan mag 't haast na de spanning van de laatste dagen!

dertiende toneel

De vorigen, Hendrika.

hendrika Nou, mijn port is 't niet! *tot Baptiste* Maar jij geen druppel meer hoor! *schenkt in*

baptiste Mens 'k ben al dronken, al stomdronken! 'n Halve ton voor onze portie! 'k Heb de laatste nachten geen oog toe gedaan! 'k Heb 't gewoon morgen zien worden! En nog pas, de weg terug van 't kerkhof, dacht 'k dat-ie dat mens, die failliete juffrouw...

prosper Nee, nee, nee, niet schimpen, Baptiste! Daar mag je de hemel voor danken, al klinkt 't nog zo vreemd, dat ze failliet is geweest. Ja, ja, ja! Want an 'r faillissement heb je de huwelijksvoorwaarden te danken, en an de huwelijksvoorwaarden de halve ton, de halve ton, die ik je niet misgun maar die, maar die... enfin, enfin... Dat is nou eenmaal zo in de wet, en de wetgever — proost, jongen: jij, je vrouw, en je vijf kinderen! — en de wetgever baseert de dingen op 'n verstandig overleg, waarvoor we ons moeten buigen, niewaar?

aristide 't Is keurig, voortreffelijk, en 't doet me zo'n genoegen, dat ik 'r al de reuk van had, toen 'k m'n kaartje bij Hamel van de Credietbank af gaf!

prosper *klapt met nadruk in de handen* Bravo! Hahaha! *klapt weer in de handen* Bravo! Als jullie 't nou nog niet wisten: zo, precies zo, heeft oom Aristide me an 'n handje mee naar de Credietbank genomen!

aristide Kon jij Hamel?

prosper Nee. Nooit van gehoord. Nooit gezien. Die kon u alleen. Die zat in 'n kast, waarvan u speciaal de sleutel had. Die was de verborgen schat in 't

bos, en u, en u, hahaha!, en u was de verlossende prins, de prins met 't grote slagersmes, hahaha!

aristide *vinnig* 'k Zal maar denken, dat je in 't verdriet over 't verlies van je broer 'n tikje te veel heb gedronken!

prosper Ik? Ik? Heeft Riek voor mij voorzorgsmaatregelen moeten nemen? Riek, heb jij voor mij... *ziet dat zij bezig is in Pollie's valies te snuffelen* Nou, nou, nou, niet doen, niet doen!

hendrika Jessus, oom, wat hang je de brave Hendrik uit! Zootje, hoor! Vies zootje! Mo'k eerst m'n handschoenen voor antrekken...

prosper *het valies uit haar handen trekkend en het op de middentafel zettend* Of je me nou nijdig ankijkt, Riek: dat doet men niet! 't Briefgeheim en 'n aan je toevertrouwd valies moet je respecteren! Ze is in ieder geval, al was 't dan maar 'n week, z'n vrouw, z'n wettige vrouw geweest. En ze staat op 't zelfde standpunt als mijn vrouw, als je tante Jeanne!

baptiste *die van de slordige tafel in de achterkamer een glas heeft gehaald, en zich uit de karaf bijgeschonken* Natuurlijk! Volkomen mee eens. Ze is je tante, ze is de gast van de familie, en tegenover 'n gast...

hendrika Wel jessus, wat worden we dierbaar! 'k Zou d'r 'n psalm bij zingen! En 'k zou wat minder sjikkeren, hè? Da's minstens je zesde glas!

baptiste Hindert 't jou?

hendrika Ja, 't hindert mijn! Je laat 't hoor! Als jij zulke oogies het, weet 'k hoe laat of 't is! *Prosper schudt van het lachen.* Jessus, oom, blijf d'r niet in! God, God, wat 'n plezier!

prosper Nou vraag 'k jullie, hoe men 'r onder zulke gezegende omstandigheden, als de gebragen duifjes bij dozijnen in je mond vliegen, nog met 'n zuur gezicht bij kan lopen! Vertel jij nou 'ns wat 'r voor jóti dan wèl

moet gebeuren, om je schik in je leven te geven? Ik zou waarachtig 'n can-can kunnen slaan!

hendrika Ik huil niet voor 'k geslagen wor en 'k tel de centen eerst as 'k ze zie! En as 'k ze wel zie, zie 'k ze misschien ja 'n blauwe maandag!

baptiste Dat zeg jij!

hendrika O, zeg ik dat? Denkie da-'k essetee in me ogen heb? Vertel jij nou is — al doe je nog zo stedentekoos met je glaasies port! — vertel jij nou is, as je durft, an oom Prospeer en an oom Arrestiede hoeveel de Bank van je mot hebben, en wa-je van me broer het geleend, en wat Harmsen en Boot en De Boer en God weet wie al niet, van je krijgen! Schik in me leven, plezier in me leven! Vraag wat 'r over blijft!

baptiste Ik zeg niemendal. Ik zeg enkel: proost!

prosper Heel verstandig! Wees jij de wijste, Baptiste!

hendrika Jesus, wat geven we mekaar vandaag 'n goeien raad! Jesus, wat hebben we mekander lief! Jesus, wat zijn we dierbaar! Zolang as dat anhoudt, zal me armoedje duren! *af naar achterkamer, waar zij, terwijl de deuren open blijven staan, begint te ruimen*

prosper Hoe is 't mogelijk! Hoe is 't denkbaar! Hoe kan 't bestaan! Daar voel je je — met alle respect voor de dooie, die voor ons haast 'n vreemde was geworden, niewaar? — na zevenendertig, zevenendertig jaar, niewaar? — daar voel je je bijna in 'n feeststemming, en daar zeurt en zanikt en klaagt zo'n vrouw, of 't leven 'n bezoeking is...

hendrika *uit de achterkamer roepend* Kies maar hoor! We kennen mekaar langer as gister!

baptiste Ja, goddank! Zeven lange vette en zeven èrg lange magere jaren! Proost! En nou, opgewekte levensgezellin, beginnen de vette jaren voor de tweede maal!

hendrika Dat je vet begint te worden, hè-'k al lang in 't snotje!

aristide *die zich ook een glas vol heeft geschonken* Proost, Riekje, op de vrolijkheid, hahaha!

prosper Dat gezicht van 'r is tip-top, hahaha!

veertiende toneel

De vorigen, Mevrouw, Charles.

mevrouw *bij het luide gelach snel de deur sluitend en de vinger op de mond leggend* Suscht! Suscht! Toe, jullie vergeten helemaal, dat de weduwe hier zit!

baptiste God, tante, we doen toch niks onbehoorlijks! We, we lachten even...

mevrouw Doen jullie dat dan hiernaast, want 't is hier zo gehorig!

prosper *met moeilijk bedwongen vrolijkheid* Dan had je toch wel zoveel takt kunnen hebben, om ons wat vroeger te waarschuwen? Je kan toch niet van ons verlangen, dat we in zak en as zitten! *haar wenkend* Pischt! Pischt!

mevrouw Wat dan?

prosper *achter zijn hand pratend* 't Is in orde!

mevrouw Wat?

aristide *achter zijn hand pratend* Wij erven alles!

prosper *vrolijk* Dat mocht ik weer niet! De souffleur! De souffleur!

mevrouw Erven wij heus alles? En zij?

baptiste Geen cent! Goddank geen cent!

prosper Nou, is 't prachtig, ja of nee? *luidruchtig* Kan jij daar bij kniezen, zoals Riek, hahaha!

mevrouw Nee, dat kan 'k natuurlijk niet. Dan zou 'k moeten liegen. Dan zou 'k komedie moeten spelen. Maar je kan hiernaast haast elk woord... Als je in de achterkamer gaat, is 't niet...?

prosper Vooruit dan maar! Grote volksverhuizing! *loopt op zijn tenen met het glas in de hand*

baptiste *het gebaar met Aristide nabootsend* Zachtjes. Zachtjes.

hendrika Jessus, kommen jullie nou weer allemaal hier? Motten we weer opgesloten worden? Dankie wel hoor! Dat ken je wel zonder mijn af! *sluit de suitedeuren en gaat met enig vaatwerk door achterdeur af*

vijftiende toneel

Mevrouw, Charles, later Pollie.

mevrouw *staat even in gedachten* Da's — da's voor ons 'n buitengewoon
geluk — da's zo'n uitkomst, da'k 'r niet an geloven mag.

charles *in de stoel bij de haard* Mama. *dringender* Mama.

mevrouw Ja, jongen?

charles Krijgt zij geen cent?

mevrouw Als ze zich niet vergissen, nee jongen.

charles Mag dat dan?

mevrouw Dat zal wel. Als 'r geen kinderen zijn en 'n man en 'n vrouw niet
in gemeenschap van goederen zijn getrouwd, erft natuurlijk de familie van
de man. Zoveel gas op, en buiten weer 't zonnetje, da's zonde. *klimt op stoel,*
draait het licht uit

charles Mama.

mevrouw Ja?

charles Ik vind 't gemeen.

mevrouw *verwonderd* Wat?

charles En dat vind jij natuurlijk ook.

mevrouw *het eetgerei van tafel nemend* Wat dan?

charles Hij heeft 'r natuurlijk niet voor 'n week getrouwd, om 'r vandaag
weer op straat te zetten... Da's gemeen!

mevrouw Als je wat ouwer ben...

charles Nee, nee, mama! Als 'k 'r an denk, hoe-ie boven in 't bed lag...

mevrouw Daar denken we niet meer an...

charles Hoe-ie in 't bed lag met z'n gevouwen witte handen — dan, dan —
dan zijn wij dieven...

mevrouw Jongetje!

charles Dan zijn wij dieven! En gemene dieven! En dan moeten we, dan
moet je...

pollie *uit de linkerdeur met hoed en mantel* As 'k niet stoor... *neemt het valies*
En as me mekaar niemeer zien...

mevrouw Maar Pollie! Daar is geen sprake van, hoor! Dat wordt haast een
belediging! Foei! Hebben we je wat in de weg gelegd?

pollie Mijn? Nee.

mevrouw Wat haast je je dan?

pollie Ik hou niet van klaplopen.

mevrouw Foei, wat ben je onaardig. *wil haar het valies afnemen* 'k Zou m'n
ogen uit m'n hoofd schamen, als we je zo lieten gaan.

pollie *afwerend* Nee mevrouw, nee nicht — ik mot heus...

mevrouw Dat begrijp 'k niet. Je ben toch bij de broer van je overleden man.

pollie Ik mot, en as 'k mot, mot 'k.

mevrouw Je kan toch zo lang als je wil blijven logeren. Je doet 'r ons — 'n
genoegen mee.

pollie Nee. Laat 'k 't niet anhalen. Nou me kop niemeer suf is, weet 'k wa'k
doen mot.

mevrouw Toe, toon nou niet zo'n hoofd. Zo, op slag na 'n begrafenis uit 'n
sterfhuis weglopen, mag je alleen, als je 'r reden voor heb...

pollie Die hè-'k.

mevrouw Heb je die?

pollie Hij had an jullie 't land, en omdat hij an jullie 't land had, blijf ik niet
langer as nodig is. Dat zou jij — dat zou u — in mijn geval ook zo doen.

mevrouw Da's niewaar. Da's helemaal niet waar. Anders zou-ie ons niet na zevenendertig jaar...

pollie Daar geef 'k liever geen antwoord op. Maar as 'k lieg, as 'k 'r één woord van lieg, dat-ie jullie geen van allen zetten kon, zal m'n kind niet levend geboren worden!

mevrouw Je kind? Ben je — ben je dan... *kijkt angstig naar Charles, die op zijn krukken geleund tegen het zonbeplast venstergordijn, met de rug naar haar toe, leunt* — in omstandigheden? *Pollie knikt stug.*

mevrouw En waarom — waarom zeg je dat nu pas?

pollie Omdat dat enkel mijn angaat — en niemand anders. *een stilte* Nou, iedereen handjes geven, zal wel niet motten. *een stilte, waarin gelach uit de achterkamer* Ik dankie nog is wel, nicht, en 'k hoop maar da-me zoon of me dochter vrindelijker over jullie zal denken as Gerrit 't gedaan en — as ik 't doe... *naar deur*

charles Mama!... Mama, zeg je niks?

mevrouw *houdingloos-angstig* Je hoort toch, jongetje, dat ze niet blijven wil!

charles *opgewonden* Maar je zegt 'r niks! *beslist* Tante Pollie, mama wil je wat... Nou dan, mama!

mevrouw Jongetje, ik weet niet of wij 'r goed an doen, of wij angewezen zijn...

charles Mama wou je zeggen, tante, dat 'r bij de Credietbank meer dan 'n ton is...

pollie Van wie?

charles Van hem, van oom Gerrit.

pollie Meer as 'n ton? Van Gerrit? Staat-ie me voor de gek te houden?...

mevrouw We — Prosper heeft 't je zeker niet gezegd — omdat — omdat — omdat-ie gemeend zal hebben — dat je — dat jij geen rechten had, niewaar, niewaar? Dan zou 't dubbel hard voor je geweest zijn, niewaar?
pollie En m'n kind?

mevrouw *verslagen neerzittend* Wisten we dat? Wist hij dat?

pollie Maar dan weet je 't nou! Dan, dan, dan... Hebben ze daarom zo'n plezier? Kennen ze daarom d'r beetje fassoen niet houen? Most 'k daarom uitgehoord worden? Most-ie daarom allemaal smoesies over 'n testament, over huwelijkse voorwaarden en God-weet-wat-meer haarlemmerdijkies verkopen? Is 't dat? Is 't datte! Begin ik 't eindelijk door te krijgen? Dan snap 'k eindelijk, eindelijk, waarom Gerrit zo lachte, waarom 'k geen zorg in me leven most hebben, waarom alles op z'n pootjes terecht zou kommen... Dan krijgen me kind en ik, goddank, goddank, goddank houvast! Dan leggen me niet in de goot! Dan, dan, dan... *nerveus* Waar is dat geld? Wie heit dat geld? Wat is 'r met dat geld!

mevrouw *bij achterdeuren* Laat Prosper je dat liever zeggen... *af in de achterkamer*

pollie *zich met de hand voor het voorhoofd slaand* Daar zou 'k met me suffen, half-gare, bezeten kop 't huis uit gelopen zijn! En ze zouen me hebben laten lopen! Nee, nee, nee, dat zit ze niet glad! Om de dooie dood niet! As 'r dan centen zijn, zoveel centen... Hoeveel?

charles *benepen* 'n Ton.

pollie Daar heeft-ie dan niks van willen weten, omdat-ie, omdat-ie — ja, dat mot wel! — omdat-ie bang voor me schulden was — of omdat-ie, me niet vertrouwde — of omdat-ie me d'r buiten wou houen... Nee, nee, nee, dat zit ze niet glad! Nee, nee, nee, me laten ons geen loer draaien! Al mot 'k 'r met handen en voeten om vechten! *opent gejaagd het valies, doorzoekt het*

Daar zullen me 's gauw 'n stokkie voor steken! Waar is 't? Waar zijn ze? Ik heb ze toch hier... Heb 'k ze dan met me suffe kop... Ja, ja, natuurlijk... Nee, daar kennen ze dan nog 's plezier an beleven! Daar laat 'k geen gras over groeien! *gejaagd af door linkerdeur*

zestiende toneel

Prosper, Aristide, Baptiste, Mevrouw, Charles.

prosper *smijt verwoed de achterdeuren open, stuift de voorkamer binnen, gevolgd door Baptiste en Aristide* Wel christenezielen, waar is ze dan?

mevrouw *angstig in deuropening* Ze was toch nog pas...

charles Ze is naar boven gegaan...

prosper Naar boven! Naar boven! Denkt die oplichtster, die flessentrekster, die indringster, dat opraapsel, dat 'k 'r nog 'n seconde in m'n huis duld! Dat is pyramidaal! Dat loopt de spuigaten uit! *het valies van de tafel grijpend en het in een hoek slingerend, zo dat de inhoud er uit valt* Weg met 'r armeluisrommel! Weg met 't zootje! En als ze 't in onze tegenwoordigheid nog een keer durft te beweren — die leugens, die listige, perverse onwaarheden! — die 'k 'n plainte tegen 'r in, die 'k subiet 'n plainte in! 'n Kind! 'n Kind! We laten daar zo maar een-twee-drie 'n kind uit de lucht vallen!

mevrouw Ze zei...

prosper Raakt me niet wat ze zei!

baptiste Ze kan wel zo'n boel zeggen, maar daar blieden wij geen dupe van te worden, tante!

aristide Gelijk! Groot gelijk! Da's keurig! Da's voortreffelijk! Straks kan ze wel komen vertellen, dat ze 'n tweeling verwacht!

prosper Nee, begin nou weer niet met nonsens! Nee, geen nonsens, oom! Tweeling, drieling, vierling, da's een pot nat! 'n Kind! Zwanger! Zo maar ineens zwanger! Zwanger! Zwanger! Van wie? Van wie!

mevrouw Maar als ze, als ze nou heus...

prosper Wat heus? Wie heus! Wat sta je tegen beter weten in te wauwelen!

Ze is toch pas 'n week getrouwd! Sinds wanneer is 't gebruikelijk, dat zo'n

schepsel na 'n slappe week, na 'n week... tot *Charlotte, die een bezending*

kaartjes aan hem geeft Dank je, dank je! *smijt ze tegen de grond* Vooruit,

vooruit, vooruit! *Meid glimlacherig af* De infamie, de meer dan schandalige

brutaliteit! *Charles strompelt naar de achterkamer* Dat trouwt, dat faljiete

schepsel, dat in de schulden stikt, trouwt 'n seniele, voor z'n familie 'n

allergemeenste komedie spelende onoprechte, iedereen bedottende ouwe

man — dat is, tegen alle recht en billijkheid en fatsoen in, 'n week

getrouwd, en dat wil hokus-pokus, hokus-pokus 'n nieuwe Bien-Aimé op de

wereld schoppen! Jawel! De zwarte vlieg! Probeert hier ook ongeluk an te

brengen.

zeventiende toneel

De vorigen, Hendrika.

hendrika *die het laatste gehoord heeft* Jesus, wat is 'r nou weer an 't handje?

baptiste 't Mens zegt dat ze zwanger is!

aristide Ja, beschuit met muisjes...

prosper *verwoed* Beschuit met muisjes, beschuit met muisjes — voor wie speel je de clown, oom!

aristide Speel ik de clown?

prosper Als je dan niet de clown speelt, gedraag je je imbeciel!

aristide *geprikkel*d Nou zou 'k je de raad geven wat meer op m'n woorden te letten!

prosper En wat anders? En wat anders? Ik zal je de waarheid zeggen, zo dikwijls als me dat convenieert! *bij interruptie van de anderen* Houen jullie je 'r buiten! Men maakt geen grapjes van beschuit met muisjes, als 'n indringster *met de voet tegen wat uit het valies is gevallen trappend* — kijk 't zootje maar an! — met 'n oplichtersstreek, met hokus-pokus 'n kind, 'n hele familie ongelukkig wil maken! De waarheid...

hendrika Jesus, oom, schei uit! Wat schieten we met je waarheid op! As ze in omstandigheden is...

aristide In gezegende omstandigheden...

prosper Wel christenezielen!

hendrika As ze in omstandigheden is, kennen we d'r naar fluiten... kennen we minstes zeven maanden wachten, of d'r 'n kind van komt...

aristide 'n Levend kind.

prosper woest D'r komt geen kind van! 'r Is geen kind! Zwendel, allemaal zwendel! Als jullie daarop invliegen, zijn jullie gek, zijn jullie stapel! Ik heb toch met 'r gesproken! Heeft ze 'n woord gekikt? En dan — en dan — denk je, dat de wetgever zo volslagen krankzinnig is om 'n kind, dat 'r niet is, dat 'r niet zijn kan, dat 'r niet wezen mag, dat met de officiële datum niet klopt — is 'n week, 'n week of is 'n week geen week! — denk je, dat de wetgever an zo'n wurm hokus-pokus 'n ton toestopt? Dat zou te pyramidaal zijn! Dan, dan, dan — word ik socialist! Dan, dan, dan... *tot Mevrouw* Had jij 'r dat te vertellen? Moest jij 'r dat an 'r neus hangen? Ze wist toch van geen geld?

mevrouw Ik heb 't 'r gezegd, omdat, omdat...

charles *in de achterkamer* Ik heb 't 'r gezegd...

prosper *driftig* Wat heb jij haar gezegd, kwajongen?

charles Dat 'r bij de Credietbank...

prosper *naar de achterkamer toestuivend* Jij had niks te zeggen, kwajongen, vervloekte kwajongen, beroerde kwajongen! *de hand opheffend* 'k Moest je links en rechts...

charles 'k Waarschuw je, vader, sla me niet!

mevrouw *tussen hen in, schreiend* Toe nou, Prosper, je ben zo opgewonden! Je ziet jezelf niet! 'r Heeft toch niemand schuld — 't is toch voor allemaal 'n tegenslag...

prosper Als jij die vervloekte kwajongen niet zo telkens in bescherming nam, en 'm niet zo in de grond had bedorven...

hendrika *de deuren toeschuivend* Zo. Nou hoeven we d'r niet met z'n allen van te proffeteren. Komt van jullie gesjikker!

aristide *tot Baptiste* Wees jij zo verstandig, Baptiste, en ga jij 'r effen bij! Anders duurt 't tot vanavond.

baptiste Wat had-ie 't dan ook te vertellen! Waar bemoeit zo'n aap zich mee! *ruzie-stemmen uit de achterkamer* Heeft oom geen gelijk?

aristide Als jij dan niet wil, zal ik, zal ik 't proberen... *af in achterkamer, waarin Prosper luidruchtig beweert*

hendrika *tot Baptiste* Nou, hè-'k gelijk gehad? Was 't 'n dooie mos? Mot je nou nog stedentekoos doen? Ga jij nou na de Bank en na me broer en na Harmsen en na Boot en na de Boer en zeg ze, dat de soep zuur is geworden! Daar mot-ie zich kleine oogies voor drinken! Daar mot ik blij om wezen! Daar mot ik 'n vrolijk gezicht bij trekken!

Uit de achterkamer klinken ruzie-stemmen van Prosper en Aristide.

baptiste Nou, als 'k dan tussen twee vuren te kiezen heb, ga 'k liever 'n gezellig ogenblikje achter...

hendrika Man, je ben niet wijs!

baptiste *de deuren openschuivend* Zouen we nou niet liever...

prosper *in de achterkamer* Bemoei je 'r niet mee! De waarheid, de waarheid die jullie niet horen willen...

Baptiste schuift de deuren achter zich dicht.

achttiende toneel

De vorigen, Adèle, Felicité.

tante adèle *door linkerdeur* Wat gebeurt 'r, Riek? Wat voeren ze uit? Wie zit 'r achter te huilen?

hendrika Jesus, tante, kan mijn 't schelen! 'k Heb an mezelf meer as genoeg!

tante adèle *de deuren openschuivend* Kinderen, kinderen, wat is 'r?

prosper *tot Baptiste* Dat is 'n formele leugen! En als 't jou en je vrouw hier niet bevalt, dan weet je 't gat van de deur, dan heb je eenvoudig ons huis te mijden!

Tante Adèle schuift de deuren dicht.

hendrika Jesus, jesus, dat laat zo 'n man zich anleunen! Dat heeft nou niet genoeg karakter, om z'n hoed en z'n jas an te trekken! *schuift de deuren open* As je mijn wat te zeggen het, oom, doe 't dan waar 'k bij ben...

prosper Wel ja, wel ja, nou zijn we weer compleet! Laten jullie me maar met m'n mening alleen staan! Als je van mekaar geen hartig woordje kan verdragen...

Hendrika schuift de deuren dicht Het toneel blijft enige ogenblikken bij verward praten en schreeuwerig beweren in de achterkamer, leeg.

felicité *op door linkerdeur.* Zij beluistert even het rumoer, opent de piano, begint haar zangoefening Aaaaaaaa! Aaaaaaaa! Avééééé! Avééééé! haalt met volle stem uit Ave Mariaaaaa! Ave Maria!...

Einde van het Tweede Bedrijf.

derde bedrijf

Dezelfde toneelschikking van het eerste bedrijf. De raamgordijnen zijn opgetrokken. Zonnige dag.

eerste toneel

Mevrouw, Félicité, Charlotte.

mevrouw tot Charlotte, die bezig is de vensters te zemen, terwijl het bordje

'Gemeubileerde kamers te huur' zichtbaar op het schrijfbureau rust Klaar, Lotte?

charlotte stug Nee, hoor.

mevrouw 'r Moet nog zo'n boel gedaan worden.

charlotte stug 'k Heb maar twee handen. Beurs werken ken 'k me niet!

smakt spons in emmer

mevrouw goedig-angstig Doe dan de rest strakjes, asjeblief. Meneer heeft zo dadelijk 'n conferentie — en 't is hier koud.

In een bovenkamer begint iemand op een piano gamma's te studeren.

charlotte het raam nijdig sluitend Ik vind alles goed! *emmer in hand* Maar d'r nog 's an beginnen, daar dank 'k voor!

mevrouw Nou, nou, nou, Lotte!

charlotte Nou, nou, nou! Laat me gaan! 'k Heb je toch al driemaal de dienst opgezeid! *nijdig naar rechterdeur, keert zich om* De melkboer is met z'n briefie geweest. *stilte* De kolen zijn op. *stilte 'k* Zeg dat de kolen op zijn, en dat hè-'k gister ook al gezeid. 't Laaste gruis hè-'k vanmorgen van de stenen geschraapt! *stilte* Ja, of u nou stommetje speelt: ik sta d'r voor, ik krijg de replementen! En 'r mot zeep wezen en soda en closetpapier voor meneer boven...

félicité gejaagd door linkerdeur Nou zit dat akelige dier weer in mijn tijd op z'n piano te timmeren! As-ie niet uitscheidt, begin ik ook!

charlotte 't Is hier 'n keet, nou! *af*

mevrouw *tot Félicité, die de piano ontsluit* Fé! Feetje! Feetje! We kunnen 't 'm toch niet verbiejen! We hebben 'm toch bij 't verhuren van de kamer gezegd, dat-ie de vrijheid had...

félicité Vrijheid! Vrijheid! Dus om zo'n draak, zo'n akelig dier, moet ik m'n mond houe!

mevrouw Je weet toch, Feetje, dat-ie over 'n half uur de deur uit gaat, en dat jij dan zolang kan studeren, als je zelf wil. Laten we blij zijn, dat we tenminste weer één heer op kamers hebben!

félicité Blij, blij! Als Pa weer benejen is, zal-ie 'r wel 'n end an maken! Dat spook! Eerst niemendal uitvoeren, door die lamme begrafenis, dan door 'n huis vol zieken, die niks mankeren, dan door dat akelige dier! Da's niet an te horen! 't Is mijn tijd, en 'k zie niet in, waarom als 't mijn tijd is...

mevrouw 'k Dacht dat je verstandiger was.

We zijn nu eenmaal niet onafhankelijk.

félicité Alsof je geen ander had kunnen krijgen!

mevrouw Feetje, wees niet zo onredelijk. Ik dank God, dat-ie 'n maand vooruit heeft betaald. En zo'n nette, rustige student krijgen we niet alle dagen.

félicité Rustig! Gompie, rustig! Mooie dominee zal dat worden! 'n Dominee, die alle-eendjes-in-'t-water zit te spelen, in plaats van de bijbel te lezen! Dat gesar! Dat getreiter! 't Is toch mijn tijd!

mevrouw 'k Zal je maar geen verder antwoord geven. Je praat tegen beter weten in. Vreselijk, vreselijk kinderachtig doe je nog voor 'n meisje van jouw leeftijd! *af door linkerdeur*

Félicité, na geprikkeld bij het raam te hebben gestaan, begint in een luide roffel de piano te behameren.

tweede toneel

Félicité, Baptiste, meneer van der Wielen.

baptiste *met meneer van der Wielen door rechterdeur* Hohohoho! Fé! Fé! Fé!
félicité *nuchter* Nou? Nou?

baptiste Schei uit met je spektakel! En ga je papa even zeggen dat wij 'r zijn
— meneer van der Wielen en ik!

wielen *zijn horloge bekijkend* En wees u zo vriendelijk 'r bij te zeggen, dat ik
bijzonder, bijzonder weinig tijd heb, dat ik om een uur aan de rechtbank
moet zijn.

félicité Pa is nog niet bij de hand.

baptiste Dat is-ie wel.

félicité Gompie, Baps, strij niet, nog geen half uur gelejen ben 'k in z'n kamer
geweest.

wielen *weer op zijn horloge kijkend* Ja, ja, als dat zo is, dan spij't 't me
buitengewoon, dan spijt 't me in hoge mate, meneer Bien Aimé, maar 'k heb
waarachtig geen tijd te verzuimen, en daarenboven u heeft 't boek onder
uw arm, en de potloodstreepjes zijn zo duidelijk, dat elke vergissing
buitengesloten is!

baptiste Jawel, jawel, da's allemaal waar, maar 'n conferentie zonder uw
voorlichting... *tot Félicité* Toe, ga je of ga je niet?

derde toneel

De vorigen, Prosper.

prosper *in chambercloak, met doek om hals geknoopt* Goeienmorgen! Dag meneer van der Wielen. Hartelijk dank, dat u zo vriendelijk is hier te komen! *bij zijn enigszins mank lopen op zijn been wijzend* Ja, invalide! De ouwe dag, of rhumatiek, of zenuwen! Ben in geen drie dagen op de been geweest. Vandaag voor 't eerst benejen. Anders zouden m'n neef Baptiste en ik natuurlijk bij ú zijn gekomen! Ga zitten. Ga zitten. Ligt 't an mij, of is 't hier zo koud?

wielen Frisjes. Frisjes. Om dan met de deur in huis te vallen, meneer Bien Aimé — 'k heb nog net tien minuten — ik adviseer in die zaak van uw schoonzuster, zoals 'k dat al telefonisch dee...

prosper Een moment, asjeblief. *wenkt Félicité met zijn duim de kamer uit te gaan*

félicité Bonjour! Bonjour! 't Is schandalig, hoor, da'k nog geen ogenblikkie kan studeren! *af*

vierde toneel

Prosper, Van der Wielen, Baptiste.

prosper Hahaha, da's geen katje om zonder handschoenen aan te pakken!

Daar zit temperament in. Daar zit ras in. Ja, en 'r bij blijven kan ze niet. We hebben pas met m'n zoon leergeld betaald. *zet zich over de anderen*

Oejoejoei, zijn die spieren stijf! Gewoon 'n débacle!

wielen tot Baptiste, die hem sigaren presenteert Dank u. Ben geen roker. En nu kort en bondig...

vijfde toneel

De vorigen, Groomoe.

groomoe *door rechterdeur, terwijl de piano zwijgt* Goeienmorgen. O, als je weer bij de hand ben, is 't niet zo ernstig geweest! Ik stoor toch niet?

prosper Ja, storen en storen *voorstellend* — m'n schoonmama, meneer van der Wielen! — storen en storen is twee: we hebben juist 'n kleine bespreking. Als u zo beleefd wil wezen even in de achterkamer te gaan?

groomoe Natuurlek. Wel zeker. Dat wou 'k juist. Gaat Adèle wat vooruit?

prosper Uitstekend, uitstekend, dank u wel.

groomoe En Charltje?

prosper Uitstekend, uitstekend, dank u wel.

groomoe Enne — enne dat mens?

prosper Uitstekend, uitstekend, dank u wel.

groomoe En heeft Aristide nog geklaagd?

prosper *met stemverheffing* Nee, schoonmama, schoonmama, schoonmama!

groomoe Hemel, dat hoef je geen driemaal op zo'n bijzondere manier te roepen! Ik heb niet de gewoonte me op te dringen. Pardon, meneer van der Wielen, meneer van der Wielen, dat 'k zo onbehoorlijk dee, even naar m'n familie te informeren. 'k Wist niet, dat dat bij welopgevoede lieden, 'n misdaad was. Pardon. *af in achterkamer*

prosper Zie zo. Dat was niet mijn schuld.

En dus...

wielen En dus, en dus: ik blijf bij 't advies, om u in 't onvermijdelijke te schikken.

prosper Jawel, da's heel gemakkelijk gezegd, maar daarvoor — met uw permissie — hebben we, heb ik geen juridischen raad nodig! Twee dagen en drie nachten, heb 'k 'r in m'n bed over gedacht, 't voor en tegen overwogen...

wielen Al blijft u 'r in uw bed over nadenken tot de negen maanden om zijn, tenzij 't 'n zevenmaands kindje wordt: de enige praktische raad is...

prosper Dank u wel! Daar had nou niemand op gekomen! Dus wij hebben geen recht, helemaal geen recht, absoluut geen recht, om te vragen: bewijs dat 't zijn kind is, dat 't zijn zoon of zijn dochter...

wielen Hoegenaamd geen.

baptiste Maar 'r staat toch duidelijk *het boek openklappend* — asjeblief, asjeblief, paragraaf 883: teneinde, teneinde, teneinde — wat duivel, waar staat 't? — ten einde als erfgenaam te kunnen optreden, moet men bestaan, bestaan, bestaan, op het ogenblik, dat de erfenis is opengevallen...

prosper *heftig opstaand* Dat klopt dan toch niet! 'r Bestaat toch nog niets!

wielen Spijt me zeer, spijt me buitengewoon! *neemt het boek uit Baptiste's handen* Nu meende 'k 't u *Baptiste bedoelend* volkomen duidelijk gemaakt te hebben! Wil u even luisteren? *kijkt op zijn horloge* Artikel, artikel, artikel 3 — en dat is een internationaal artikel, 'n artikel voor alle beschaafde volkeren —: Het kind van hetwelk ene vrouw zwanger is, wordt als reeds geboren aangemerkt...

prosper Als reeds geboren! Als reeds geboren! Maar dat is dan toch je meest infame, je meest liederlijke, je meest gedrochtelijke internationale nonsens!

baptiste Reeds geboren! 'n Foetus van nog geen veertien dagen...

wielen Wordt als reeds geboren aangemerkt — ja, 't staat 'r, 't staat 'r! — wórdt als reeds geboren aangemerkt, zo dikwijls deszelfs belang...

prosper Deszelfs belang!

wielen Deszelfs belang zulks vordert! *Prosper gaat kreunend zitten.* En dadelijk daarop volgt: 'Dood ter wereld komende, wordt het geacht nooit te hebben bestaan...' Overtuig u, overtuig u, als u me niet gelooft!

prosper *leest gretig* ...Geboren aangemerkt... Deszelfs belang... Da's tegenover 'n respectabele familie flessentrekkerij! Da's boerenbedrog! Da's onderkruiperij! Da's door internationale gauwdieven geschreven! Om te erven, moet 't bestaan! En 't bestaat niet! 't Bestaat niet, en ze hebben de treurige moed te beweren, dat 't toch, toch bestaat! Dat kan niet! Dat is 'n gaping in de wet! Dat is of 'n enormiteit of 'n — of 'n drukfout! Betaal je hondenbelasting voor jongen, die nog niet geboren zijn? Bestaan die? Eten de jongen van 'n zwangere poes — ja, of u nou lacht: ik heb goddank nog gezond verstand! — eten de jongen van 'n zwangere poes de pap uit de bek van andere katten? Heb je dertien kippen, als je kip op twaalf eieren zit? Heeft 'n ei de rechten van 'n kip? Wordt 'n kuiken in 'n ei, zonder hanentred, of met hanentred, wat doet 't 'r toe, wordt zo'n kuiken als 'n reeds geboren kip aangemerkt, aangemerkt! Vang je, als je 'n baars, die kuit gaat schieten, aan je haak slaat, vang je dan één baars, of vang je 'r duizend? Wordt als reeds geboren, als rééds geboren aangemerkt! Bestaat! Bestaat! Bestaat om 'n ton te erven! Bestaat, om ons allemaal in 't ongeluk te storten! Bestaat, terwijl je op je vingers kan narekenen, dat 't niét bestaat, dat 't geen kind van, van, van — 'k heb moeite z'n naam uit te spreken! — van, van, van Gerrit zijn kan!... Bij 'n hond, 'n poes, 'n kip...

wielen *glimlachend* Beste meneer Bien Aimé, honden, poesen, kippen erven niet, nietwaar? Laten we dus voet bij stuk houden, en geen nutteloze procédure, die van meetaf op niets, nee, op niets uitdraaien zou, beginnen.

prosper Zo-zo! Jawel! En 'n schikking met, met die vrouw, raadt u dus ook niet aan?

wielen 'n Schikking?

prosper Als ze 'n beetje rechtvaardigheidsgevoel heeft, zal ze begrijpen, dat 'r door 'n tussentijdse schikking 'n proces te vermijden is...

wielen 'r Kan van geen proces sprake zijn, en nog minder van 'n schikking, omdat 'r over 't eigendom van 'n ongeborn of minderjarig kind niet beschikt mag worden.

prosper Ach kom! Ach kom!

wielen *opstaand* Als de weduwe 'n advocaat neemt, zal die in eerste instantie, en zonder zich 'n ogenblik te bezinnen, de benoeming van 'n curator ad ventrum adviseren...

prosper 'n Curator ad wat?

wielen *zijn pels toeknopen* 'n Curator ad ventrum.

baptiste Ad ventrum?

wielen *glimlachend* Ventrum: ventre, 't Franse ventre.

baptiste Ventre? Buik?

prosper Buik. *stilte* Curator ad ventrum! Curator over iets, dat niet bestaat!

wielen Dat wèl bestaat, meneer Bien Aimé. Heeft dokter Sijpken geen positieve zwangerschap geconstateerd?

prosper Da's 'n publieke misdaad! Dus, als ze morgen van 'n tweeling, 'n drieling, 'n vierling bevalt...

wielen Worden die tweeling, drieling of vierling de rechtmatige erfgenamen.

baptiste En als, als 't niét zijn kind is!

wielen Gaat ons niet aan.

prosper *heftig* Gaat óns dat niet aan, ons, ons!

wielen *op zijn horloge kijkend* Nee, geen seconde, geen seconde.

prosper Dus, dus...

wielen Dus niets. 'k Herhaal: doen alsof 'r niets gebeurd is. Adieu. En beterschap. *geeft beiden een hand, gaat naar deur* Is ze nog onder uw dak, uw schoonzuster?

prosper Ja, goddank.

baptiste Ze wou zélf niet weg voor de boel geregeld was...

prosper En we moeten, notabene, vandaag tot 'n schikking komen!

wielen Da's onmogelijk, radikaal onmogelijk. U erft niet en ú erft niet en de vrouw erft niet, 't ongeboren kind, dat als reeds geboren aangemerkt wordt, erft. Ja, ik kan 'r niets aan doen, ik ben geen wetgever! Adieu. Beterschap met de hele familie en u in 't onvermijdelijke schikken! Alleen als 't kindje dood ter wereld komt, nietwaar? wordt u beiden... Maar dat geval kunnen we voorlopig uitschakelen. Adieu. *af met Baptiste, terwijl Charlotte door dezelfde deur met een kwitantie binnentreedt*

De piano zet weer in.

zesde toneel

Prosper, Charlotte.

charlotte tot Prosper, die verwoed op en neer loopt Kwitantie.

prosper haar niet oplettend Ik niet, Baptiste niet, zij niet... Wat niet geboren is, toch geboren... Wat niet bestaat, bestaat, bestaat!... Curator ad ventrum, ad, ad, ad, ad, ad... *kwaadaardig stilstaand* Wat mot je? Wat sta je? Wat wil je?

charlotte Kwitantie.

prosper Ruk uit met je kwitantie!

charlotte Ja, ik wil d'r wel mee uitrukken, maar of hij 't doet? 't Is al de derde maal...

prosper Dat vraag ik je niet! Dat raakt je niet! Al was-ie zesendertigmaal geweest, heb jij nog geen ongepaste antwoorden te geven!

charlotte Dan maar weer wegsturen. *zich bij de deur omdraaiend* Maar ik pak m'n boeltje, hoor! Zo'n dienst kan me afgestolen worden! Hier 'n grote mond, as je met 'n kwitantie binnenkomt, en benejen 'n slabek, as je ze wegstuurt! Driemaal de huurkwitantie! Heb 'k nog nergens bijgewoond! *halverwege af*

prosper Charlotte! Lotte! Is dat de huurkwitantie?

charlotte Nee, 't is niet de huurkwitantie, maar de huurkwitantie!

prosper Is die dan — is die dan al driemaal geweest?

charlotte God, is dat zo'n wonder? We houen toch al an de zeventiende...

prosper Zeg 'm dan, dat wegens sterfgeval...

charlotte Kies! Hè-'k 'm toch al tweemaal gezeid! Je ken de dooien toch
niet uit de grond stampen...

zevende toneel

De vorigen, Baptiste.

baptiste Da's 'n advocaat van niks, van niemendal! Nog nooit heb 'k met die kerel 'n proces gewonnen...

prosper Stil! Stil! *fluistert Baptiste iets in het oor. Deze haalt even onwillig de schouders op, gaat op Charlotte toe, grijpt haar de kwitantie uit de hand, en gaat er de deur mee uit.*

prosper M'n neef — m'n neef zal 't me even voorschieten. Wat sta je weer onbeschaamd te grinneken! Wordt hier niet alles contant betaald? Heb je niet pas, voor 'n dag of vijf, driehonderd gulden gewisseld?

charlotte Ja, dat hè-'k. Maar, daar zal nog wel 'n hartig woordje over vallen.

prosper *terwijl Baptiste terugkeert* Wat zal? Wat zal? 'r Zal niks! 'r Zal nog zoveel, da'k jou op staande, staande voet... Als je mij ook denkt te brutaliseren, heb je 't glad, glad mis!

charlotte Nee, nou breekt me klomp! Dus, ik mot op staande voet?

prosper Je heb je mond te houen, en me niet te brutaliseren! Je kan gaan, je kan gaan, je kan, je kan — de eerste gaan!

charlotte 'k Wil wel dalijk ook...

prosper 'k Vraag je niet wat jij wil, 'k vraag wat ik wil! En ik wil de eerste!

charlotte Daar zullen we dan maar ja op zeggen. Dan krijg 'k de eerste *spottend*

de eerste, de eerste: drie volle maanden en

f 7.83 verschot... As je d'r dan maar op rekent! *af, terwijl op hetzelfde ogenblik Félicité binnentreedt*

achtste toneel

Prosper, Baptiste, Félicité.

prosper En dat moet je je alles laten welgevalen! Zo moet je je laten trappen, omdat wat niet bestaat, toch bestaat, toch bestaat!

félicité Pa.

prosper Laat me met rust! M'n hersens dreunen toch al door dat vervloekte gepiengel van die vent boven!

félicité Dat doet-ie al 'n uur lang, dat akelige dier!

prosper Klop dan bij 'm an, en zeg dat-ie ophoudt! Zeg...

félicité Ma zegt dat-ie de vrijheid heeft...

prosper Je ma zegt, je ma zegt! Ik zeg! Vrijheid! Vrijheid! We hebben geen van allen vrijheid! Ga je of ga je niet? Zeg 'm, dat ik, ik, ik 't onbehoorlijk vind, dat-ie geen consideratie gebruikt met 'n huis vol zieken! Zeg 'm, dat je broer ziek is, dat je tante ziek is, dat ik me nog nauwelijks voortsleep!

félicité Nou, dat zàl 'k 'm zeggen, die mislukte dominee! *af door rechterdeur*

negende toneel

Prosper, Baptiste.

prosper *in stoel ploffend, terwijl Baptiste driftig op en neer loopt* Ja, ik sleep me nog nauwelijks voort! *droogt zich het voorhoofd* 'k Heb koorts. 'k Heb minstens veertig graden. 'k Voel me dood-doodziek. Ik ben op, radikaal op!
baptiste En ik? Is 't geen middeleeuwse marteling wat ons, juist ons, passeert! Is 't niet om bij te huilen, dat we eerst gek zijn geweest van plezier, dat we 't water aan onze monden hebben gehad, en dat zo'n kind...
prosper Dat niet bestaat, dat misschien enkel op 'n vergissing van Sijpken berust!...

De piano houdt op.

baptiste Dat zo'n satanse, tiendubbel-ervloekte, onzichtbare indringer 't weer van je lippen trekt! Nou is 't uit! Nou kan 'k met vlag en wimpel failliet verklaard worden, zoals dat schepsel, zoals m'n tante, m'n tante, godbeter!
prosper En wij dan? Hebben we 'r ooit zo voorgezeten? Is 't ooit zo'n misère geweest? 'n Halve ton, die je geroofd wordt door, door, door — door ontucht, want als-ie niet vóór z'n huwelijk met die avonturierster...
baptiste Geleefd had...
prosper Wel christenezielen, begin jij nou ook al te soufleren!... Als 'r geen ontucht in 't spel was geweest, zouen we nou niet met de obsceniteit van 'n curator ad ventrum, ad ventrum, ad ventrum — en van welk 'n ventrum! — te maken hebben! Tien, vijftien minuten heb 'k daar, *met gebaar naar achterkamer* na de begrafenis, 't beloofde land gezien, heb 'k na jaren

worstelen en wroeten adem durven happen, en nou, en nou stik 'k! *hijgt moeilijk* Da's de genadeslag! Da's 't doodvonnis! De huur, de termijn van afbetaling, de begrafenis...

baptiste De begrafenis? Daar had u toch ruimschoots — van die driehonderd...

prosper Had 'k, had 'k... 'k Weet wel, dat 'k ze had... Maar... Maar...

baptiste Maar?

De piano zet weer in.

prosper Open gat, open gat... 'k Moest Van der Wielen, die parasiet, die onwetenden lummel-met z'n paragraaf-dit-en-dat, z'n ouwe rekening betalen voor 'k 'm ons proces, ons proces, ons proces met wat niet bestaat, in z'n impotente handen kon geven! *blaast voor zich uit* 'k Stik! 't Is hier 'n warmte om te bezwijken! En die vlegel boven... *holt naar achterdeur, schreeuwt de gang in* : Félicité! Félicité! Heb je 't meneer Bakker gezegd, dat 'k in mijn huis, in mijn huis vandaag geen muziek kan hebben? Dat moet uit wezen, hoor! En op slag uit wezen, hoor! *smakt deur dicht*

Gelijktijdig komen Groomoe uit achterkamer en Aristide uit de deur links.

tiende toneel

De vorigen, Aristide, Groomoe.

groomoe Wat is dat?

aristide Wat gebeurt 'r?

prosper Niets. Niemendal. Staan jullie achter de deuren te luisteren?

aristide Nou, daarvoor hoefje achter geen deuren te luisteren. Je zet, met permissie, 'n keel op, of, of...

groomoe Of je vermoord wordt!

prosper Moet ik u daarvoor verlof vragen, schoonmama?

groomoe Mij, nee. Mij heb je hélemaal geen verlof te vragen, ook geen verlof, om me in tegenwoordigheid van vreemden, zoals die meneer van daarstraks, om me met je ouwe ongemanierdheid en je ouwe ongepastheid, aan te blaffen!

prosper *met stemverheffing* Ik blaf u niet aan, schoonmama, schoonmama, schoonmama!

groomoe Nee maar, heus, nou neem 'k jullie twee tot getuigen... En dat laat 'k me niet langer aanleunen.

Mevrouw komt door deur links op, luistert even angstig, gaat weer door rechterdeur af.

groomoe Jij behandelt je huisgenoten, je vrouw, je kinderen, je familie, of, of ze je ondergeschikten zijn, behalve, behalve — Da's om 'n hartklopping bij te krijgen! — behalve, als we je moeten bespringen, als je je niet meer te roeren weet... Ik krijg nou al over, over...

prosper Stuur me de deurwaarder, laat me executeren, maak 'r misbruik van, dat m'n seniele broer niet zóveel, niet zóveel hart voor z'n familie, z'n eigen familie had! Hart? Hart! Jullie tonen geen van allen, geen van allen, hart! Nee, schoonmama, je weet van de enorme boevenstreek, je weet van tante Adèle 'r ziekte, je weet van Charles z'n ongesteldheid, je ziet, hoe ik me met moeite op de been hou, hoe 'k half geparaliseerd ben, half kreupel door dat summum van ellende, en je maakt brute toespelingen, op, op, op... groomoe Op vijfhonderddrieënzeventig gulden — de kleinigheidjes niet meegeteld... 'k Moet m'n huur ook betalen!

prosper Is u de enige? Ben u weer martelares? Moet 'k op m'n zieke knieën om uitstel bidden? Is 't mijn schuld, mijn schuld, dat wat niet geboren is, als reeds geboren aangemerkt wordt!

aristide Ja, ja, maar ondertussen ,...

prosper Ondertussen, wat ondertussen? Niemendal ondertussen!

Conspireer met z'n allen! Drijf me 't water in! De waarheid is, dat jullie alleen aan jezelf denkt! En daar hoef je niet ironisch bij te lachen, oom, oom, oom: ik sta voor niets meer! *ploft opnieuw in een stoel*

aristide Ja, ja, da's keurig en voortreffelijk, en jij zou wel willen hebben, dat we allemaal met 'n slot voor onze mond liepen, maar ondertussen, ondertussen en ondertussen! Dan kan ik m'n tienduizend gulden, waarvan 'k zeven, zeven procent rente maak! — dan kan 'k die voorgoed zien vliegen... En Adèle, Adèle, zus beklagt zich ook... Zus zegt, dat ze belt en belt, en dat 'r niemand notitie van 'r neemt... Zus zegt...

prosper Schei uit met je ge-zus, oom! Ik kan 't woord 'zus' op 't ogenblik niet verdragen! Laat tante 'n ander pension zoeken, waar ze meer op 'r wenken bediend wordt!

aristide En ik? En ik? Denk je dat 'k 'r alleen laat?

prosper Doe wat je hart je in zo'n situatie, zo'n chaos, ingeeft!

aristide *tot Groomoe* En dat heb 'k 'm voorspeld, zo'n kink in de kabel, zo'n intermezzo, heb 'k 'm voorspeld, zo toen we met 't chequeboek naar de Credietbank...

prosper Heb u? Heb u...? Begint de contramine weer? Heb u niet, toen u me aan Hamel van de Credietbank voorstelde, toen u uw kaartje af gaf — kende ik Hamel? Had ik Hamel ooit gezien? — heb ú toen niet met 'n zekerheid, 'n beslistheid, 'n wijsheid... *bij Aristide's ontkennend hoofdschudden* Nee?... Nee?... *tot Mevrouw, die binnengekomen is, en bedrukt aan tafel gaat zitten* Herinner jij je dat niet?

Mevrouw ontkent, met moeite haar snikken bedwingend.

elfde toneel

De vorigen, Mevrouw.

prosper Weet jij dat niet meer? Of laat jij me ook in de steek?

mevrouw Ik weet alleen, dat meneer Bakker, dat de meneer-van-boven, de huur, de huur opgezegd heeft... *droogt zich de ogen* En dat de meid 'r koffer wil pakken...

prosper Wel christenezielen!

mevrouw Als je ook wat minder nerveus dee...

prosper *uit zijn stoel opvliegend* 't Is goed! Ik verdedig me niet meer! Maar jullie zult nog allemaal lélijk opkijken! *schuift de achterdeuren open, keert zich om, roept* Baptiste! Baptiste! Een moment! *af met Baptiste in achterkamer*

twaaifde toneel

Mevrouw, Groomoe, Aristide, Félicité.

aristide Lelijk opkijken? Nog lelijker? Nee, da's haast onmogelijk... *tot*
Mevrouw Jeanne, Jeanne, wees toch verstandiger! Wat schiet je daar mee
op?

groomoe Aristide heeft gelijk. Voor zo'n overspannen mens, die 'n paar
maanden naar 'n sanatorium — als jullie daar 't geld voor zouden hebben,
maar dat hebben jullie helaas niet! — toe zou moeten, voor zo'n
geëxalteerden man, mag je nog geen traan laten!

mevrouw Weer zonder iemand op kamers, weer tot over de oren in de
zorg...

félicité door rechterdeur, zingend Aaaaaaaa! Aaaaaaaa! Avééééé! Avééééé!

Dag groomoe! Dag oom!

Aaaaaa! Aaaaaa! af door linkerdeur

groomoe Nou, die doet misschien verstandiger dan jij! Laat je hoofd maar
niet hangen! Kom, wees verstandig. Ga je even mee, naar boven? Naar
Adèle?

mevrouw Nee. 'k Heb hier nog te doen. Als oom Aristide...

aristide Wel zeker. Zus zal blij zijn, dat ze tenminste van iemand
belangstelling ondervindt. Na jou, Net. *af met Groomoe door linkerdeur*

dertiende toneel

Mevrouw, Charlotte, Prosper.

Mevrouw gaat naar de boekenkast, sorteert een vijftal boeken, legt die suffig op de tafel, staart voor zich heen.

charlotte op door rechterdeur, met presenteerblad met broodje, servet, mes, vork, koffie De eerste, de eerste, de eerste...

De piano houdt op.

Maar ook geen uur langer! bij de deur En as 'r geen zeep en geen soda komt, laat 'k de vaten zo staan. klapt de deur dicht

Mevrouw spreidt het servetje over de tafel, zet er alles op neer.

prosper gehaast uit achterkamer, grijpt een papier van de schrijftafel, blijft op de terugweg staan Voor wie is dat, voor wie, voor wie?

mevrouw Voor — voor haar.

prosper Voor haar? Ben je...? wijst op zijn voorhoofd Weg 'r mee! Heeft 't niet lang genoeg geduurd?

mevrouw Je kan 'r nou toch niet ineens...

prosper Geen druppel water meer! Wel ja! Wel zeker! Met 'n vork en 'n mes! Met 'n vingerdoekje! Met 'n servet! 'k Zou 'r 'n gebrajen kippetje, 'n hors d'oeuvre varié, 'n fles Bourgogne voor 'r galgemaal voorzetten!

Baptiste! Baptiste, heb jij al ontbeten?

baptiste in achterkamer Nee, natuurlijk.

prosper het broodje en de koffie meenemend Asjeblief! We zullen nog de barmhartigen Samaritaan uithangen! Pollie door linkerdeur We zullen mevrouw de weduwe Bien Aimé, geboren Zwarte Vlieg, geboren

ongeluksvogel nog langer maintaineren! zet *brood en koffie op de tafel in de achterkamer neer, zonder Pollie gezien te hebben* Laat ze bij 'r curator ad ventrum 'n broodje gaan bedelen! We zullen 'r nog vetmesten! Geen glas water meer!

Mevrouw schuift angstig de deuren dicht.

veertiende toneel

Mevrouw, Pollie.

mevrouw *na een stilte, waarin Pollie bij het raam is gaan zitten* Ik dacht — ik dacht dat je nog niet op was gestaan...

pollie Zo, dacht je dat?

mevrouw Je had toch migraine?

pollie Wat ha-'k?

mevrouw Migraine — hoofdpijn...

pollie Ja, koppijn —ha-je ook wel zo kennen zeggen.

mevrouw *neemt schuw de boeken van de tafel, gaat er mee naar linkerdeur, keert er verlegen mee terug, legt ze weer neer* Lekker weer, hè?

pollie Ja.

mevrouw 't Zonnetje is zo warm, zo warm — 'n genot, hoor...

pollie Dat zal wel.

mevrouw 'k Was vanmorgen even op straat, even aan de overzij bij de slager, en 'n lust, 'n lust... Naar de slager ga 'k altijd zelf. Stuur je de meid, nietwaar, dan laat die zich alles in 'r handen stoppen... Dat doe jij toch ook?
Pollie haalt de schouders op.

mevrouw Nou zal 'k 'n kopje koffie voor je gaan halen.

pollie Nee.

mevrouw Nee? Wil je soms liever wat anders? 'n Kop bouillon, of...?

pollie Nee. Niemedal.

mevrouw Je kan toch niet met 'n nuchtere maag...?

pollie Dat ken 'k.

mevrouw *naar haar woorden zoekend* Je begrijpt — je ben verstandig genoeg om te begrijpen — alle mensen zijn niet eender, nietwaar? — en, en...

Neem nou 'n kop bouillon... Ik heb voor Charles wat kalfspoulet opgezet...

pollie *geprikeld* Nee, nee, nee. As 'k nee zeg, is 't nee.

mevrouw *verlegen* Heb ik je wat...?

pollie Nee. Niemand. *staat driftig op* 'k Wou alleen weg. 'k La-me niet langer lijmen. 't Is nou welletjes, wat? 'k Hè-d'r meer as zat van. Kikken doe 'k d'r van. 'k Wor haast misselijk van mezelf, da'k me heb laten besmoezen, om jullie gastvrijheid, jullie gastvrijheid, tot de boel geregeld was, an te nemen! *nerveus met de vuist in de vlakke hand slaand* Nou! Nou! Motten me nog praten, of motten me niet praten? 't Begint me te kroppen, hoor! 't Begint me te steken! En as me nou niet dalijk kennen praten, as me nog langer de stiekumer motten uithangen, smeer 'k 'm met 'n vaart, hoor!

mevrouw Zouen we niet liever...?

pollie *stug* Nee. Me zallen niks liever. Me zallen mekaar niet verder in de weg lopen!

mevrouw *angstig* Goed. Dan zal 'k m'n man en m'n neef... *aarzelend naar rechterdeur* ...Geen boterhammetje?

pollie Nog geen korrel, 'k vertrouw jullie niet, geen van allen! 'k Vertrouw jullie niet van hier tot daar.

mevrouw Ja, dan is 't maar beter...

pollie En of dat beter is! 'k Heb niet voor niemedal me kamerdeur op slot gehouen! En me eten laten staan *zenuw-glimlachend* — as 'k dacht — as 'k dacht...

mevrouw *verbaasd* Als je wát dacht?

pollie Da's mijn zaak. *zit bij tafel neer* Asje onder vijanden ben, in 'n kwaad nest — ben je voor alles bang. *zenuwachtig* Voor voetangels en klemmen, voor knippen en rattenkruid, voor, voor alles! Voor 'n geluid midden in de nacht, voor ieder gestommel, voor, voor alles! 'k Vertrouw jullie niet!

Vannacht, gisternacht, eergisternacht, om twee en om vier uur, en weet-ik-veel hoe laat, hebben jullie, hebben jullie bij me deur gescharreld...

mevrouw *verontwaardigd* Denk je, dat wij, dat wij...?

pollie Da's mijn zaak.

mevrouw Daar sta 'k geslagen van. Bij zo'n — bij zo'n haast ziekelijk wantrouwen, blijf 'k je 't antwoord schuldig. Als 'r, als 'r iemand op de gang gescharreld heeft, ben ik 't geweest, ik, omdat 'r zieken in huis zijn. Tante Adèle is ziek — *moeilijk* en Charltje was ziek, omdat, omdat z'n vader 'm voor jou, enkel voor jou, 'n klap had gegeven... En zo'n grote jongen, die gebrekkig is, slaat men niet, is dat niet zo, is dat niet zo...? *droogt zich de ogen*

pollie *na een stilte, met moeite* Hè-'k dat kennen ruiken? Hè-'k dat kennen weten? Hè-'k dat in de spiezen kennen hebben? Hè-'k 'r door kennen slapen? *haar huilen bedwingend* Tril 'k niet van vermoeidheid, van zenuwen, van opwinding, an me hele lijf? Hè-'k me haast niet die paar dagen as jullie gevangene gevoeld? Hè-'k niet 't schandaal met jullie dokter motten meemaken, an me lijf motten meemaken, om jullie te laten geloven da'k niet lieg, da'k 't niet uit me duimen zuig? *hortend-hijgend pratend* 'k Zal blij zijn, blij zijn, 'k zal me weelde niet kennen, as 'k, as 'k onder jullie dak, jullie dak-dak, jullie vreselijk dak-dak vandaan ben, vandaan ben... *bedwingt zich met zenuwtrekkingen op het gelaat*

mevrouw *angstig* Wil je 'n glas water?

pollie *hard* Nog niet as 'k 't besterf. Nee, dan nog niet! Wat het-ie, wat het-ie gelijk gehad! Wat het-ie jullie door gehad! Eén, net één is d'r anders, net één, en daarom, daarom zal-ie door die-daar-boven getekend zijn, kreupele benen hebben gekregen...

mevrouw *opgewonden* Als jij zelf geen door en door slecht mens was, zou je zo iets niet over je lippen kunnen krijgen! *heftiger* Jij ben dan toch in ieder geval de schuld, dat, als ons, óns wat overkomt, die door God getekende, op z'n ongelukkige, kreupele benen aan is geweest!

pollie Ik? Ik!

mevrouw *heftig* Wie anders dan jij? Neem, haal jij niet weg, wat ons, óns, toekomt?

pollie Mens, tree 'k niet op voor me kind?

mevrouw Mens, doe ik niet 't zelfde? Heb jij meelij met ons?

pollie Heb jij 't met mijn?

mevrouw Met jou? Met jou? Waarom met jou? Ken 'k je langer dan 'n week?

pollie Ken 'k jou langer?

mevrouw Ben je iets anders dan 'n vreemde voor me?

pollie En jij, en jij, en jij dan voor mijn? Denk je da'k voor jou, voor jou, voor jullie, wa'k onder me hart draag, verkoop en verraai!

mevrouw En denk jij, denk jij, jij die ons be-be-be-be-steelt, die voor 'n goeie week nog niet tot de familie hoorde — denk jij dat we jou anders kunnen dan haten!

pollie Glad me zorg. Glad me zorg! 'k Hè me kind en 'k hè de centen. 'k Hè de centen en 'k hè me kind. *een stilte* Nou, dat zallen me dan maar voor afgedaan houden. Of mot 'k nog met de anderen?

mevrouw Nee.

pollie Met niemand?

Mevrouw schudt het hoofd.

pollie Met niemand-niet? Dan gane me ons valiesie pakken. En eer me nog 'n stap hier verder vuil maken... *bij linkerdeur* Waar is me hoed?

mevrouw Binee, aan de kapstok.

pollie En me mantel?

mevrouw Ook benejen.

pollie Dacht dat jullie ze verstoppt hadden, dacht... *houdt zich aan stoel vast*

mevrouw Pollie, Pollie, we hoeven toch niet zo van mekaar te gaan...

Scheelt 'r wat aan? *Pollie schudt energisch het hoofd.*

mevrouw 'k Heb me daar wat laten gaan, en dat spijt me...

pollie Mijn niet.

mevrouw Mag ik je boven op je kamer 'n kleinigheid brengen...? Ik wil niet...

pollie Nee. Nee. Doe wat je man zeit: nog geen glas water! Nog geen slok van 'n glas water! En knap as me nou nog iemand langer as 'n zucht vasthoudt! *af door linkerdeur*

vijftiende toneel

Mevrouw, Hendrika, Prosper, Baptiste.

hendrika *die de laatste woorden gehoord heeft* Jesus, sinds wanneer het die zo'n kouwe beredding! Knap as d'r iemand langer as 'n zucht vasthoudt! Nee, dat mot nog met kale complimenten beginnen! *telefoonschel* Zal ik luisteren?

prosper *die dadelijk bij het geluid van de schel de deuren openschuift* Nee, nee, nee, jij niet!

tot Mevrouw Moet men jou letterlijk alles verzoeken?

mevrouw *aan toestel* Jawel? *aarzelend* M'n man is 'r niet, komt eerst tegen de avond... *schrik-houding* O, o... *legt gehoorbuis in haak* De huur. Zal de kwitantie an z'n advocaat geven, *zit geslagen neer*

prosper *opstuiwend* M'n man is 'r niet! M'n man komt eerst tegen de avond! Terwijl Baptiste nog geen tien minuten gelejen aan de looper gezegd heeft, dat 'k doodziek te bed lig!

baptiste *het laatste restant van zijn broodje kauwend* Ja, dat heb 'k gezegd.

mevrouw *kleintjes* Dat kan 'k toch niet ruiken. En dan, m'n hoofd is helemaal van streek. 'k Heb pas 'n scène, en wat voor 'n onaangename scène met Pollie gehad.

hendrika Da's waar hoor. Daar ben 'k getuige van geweest. Nog geen slok van 'n glas water wil ze hier meer drinken, nou ze de centen het, de adder!

prosper *tot Mevrouw* Heb jij — met dat mens — hier, hier?

Mevrouw knikt.

prosper En waarom, waarom heb je mij daar niet bij geroepen? Waarom doe jij zulke dingen op je eigen houtje? Tel ik niet meer mee?

mevrouw 'r Was niet een reden, om jou 'r bij te roepen. En dan, en dan...

prosper Wat en dan?

mevrouw Jij maakt je dadelijk zo driftig, en omdat je niet goed in orde ben...

prosper Da's pyramidaal! Ben ik niet goed in orde? Mankeer ik ook maar dat? *knipt met de vingers* Dus om zo'n ongesteldheid van niemendal, moet jij met dat mens achter mijn, mijn rug, in mijn, mijn huis, scènes maken!

Waarvoor scènes? Waarom scènes? Je weet toch, dat 't onze belangen zijn, juist onze belangen, scènes te vermijden!

mevrouw Scène of geen scène, en of ik weer schuld heb of niet: ze gaat, ze gaat onmiddellijk. En nu toch alles verloren is, Prosper, is 't beter aan de onhoudbare toestand 'n eind te maken...

prosper *terwijl Aristide en Groomoe door linkerdeur opkomen* Verloren! Wat is verloren? Ben jij, zo maar ineens, zo maar ineens, de hoogste instantie? Nou jij, Baptiste!

zestiende toneel

De vorigen, Aristide, Groomoe.

baptiste Oom heeft volkomen gelijk, tante. Oom heeft iets ontdekt, dat tenminste nog wat redt. Maar dan moeten we met politiek...

prosper Dan moeten we 'r met kalmte en overleg, en met beminnelijkheid...

aristide Jongen, neef, 'k geloof, dat 't te laat is: ze loopt met 'n gezicht...

prosper Bemoei u d'r niet mee!

groomoe Ze kwam ons daar op de gang met 'r bagage tegen...

prosper Bemoei u d'r niet mee!

hendrika Maar oom...

prosper Bemoei je d'r niet mee! Jullie slaan 'n toon aan, of 'k onmondig ben!

tot Mevrouw Neem die boeken, die boeken van tafel weg! 't Lijkt wel, of je de hele bibliotheek naar boven sleept! En zet, en zet wat voor 'r klaar...

De piano boven begint weer te spelen.

prosper Smeer 'n broodje voor 'r...

zeventiende toneel

De vorigen, Pollie.

pollie *met valies* Voor mij? Dank je!

prosper Dank je? Dank je? Heb je dan al ontbeten?

pollie Ja.

prosper Wat dan, wat heb je dan ontbeten?

pollie Da's mijn zaak.

prosper Nee, da's ook onze zaak, niewaar? *glimlachend* We laten geen vrouw in jouw omstandigheden, niewaar?, met 'n nuchtere maag... En zelf je valies dragen, dat hele end naar 't station, permiteer 't niet, permiteer 't niet! *wil haar het valies afnemen*

pollie *met ingehouden toorn* Blijf af. 'k Heb geen hulp nodig.

prosper 'k Bedoel toch alleen...

pollie Blijf af.

prosper Wat is dat nou? Wat heb je nou? Neem je 'n kleine woordenwisseling met m'n vrouw, die 't natuurlijk zo kwaad niet bedoeld heeft, en waarvoor wij toch niet allemaal verantwoordelijk zijn, zo tragisch op?

pollie 'k Doe niks. Ik ga d'r vandoor, en da's me laatste woord. Bejour!

prosper *driftig naar de deur vliegend, en zich daarvoor posterend* Bejour!

Bejour! Moeten we ons door jou op zo'n manier laten behandelen!

pollie Wil je me asjeblijf doorlaten?

prosper Nee, om de drommel niet!

mevrouw Prosper.

groomoe Prosper, Prosper!

prosper *driftig* De afspraak was, de fatsoenlijke afspraak was — dat weet jij en jij en jij! — daar waren jullie bij! — dat we vandaag en onder mekaar en in de minne zouden, zouden spréken! Dan moet ze geen mensen, die ze de duimschroeven aanzet, tergen, dan moet ze me niet tot 't uiterste opwinden, dan moet ze 'r niet stiekum tussenuit trekken en mij en Baptiste, als kwajongens behandelen!

pollie Laat je me door — of laat je me niet door?

prosper *kwaadaardig* Nee.

pollie Pas op. Je ken me nog niet!

prosper Of 'k je ken, hahaha! Of we je kennen? Meer dan ons lief is!

aristide Of we 'r kennen? Da's keurig, keurig!

baptiste We zullen jou niet kennen, als de halve wereld je kent!

mevrouw Prosper, Prosper!

prosper Prosper! Prosper! Heb 'k 'r niet beleefd, en met de meest mogelijke égards, en met meer correctheid dan iemand anders in mijn positie, daar pas nog, daar straks nog, ontvangen en te woord gestaan? Is ze geen week onze gast geweest, en past 't 'r dan, tegen alle fatsoenlijke, fatsoenlijke afspraak in, met de noorderzon te verdwijnen?

hendrika Jesus, maak geen verdere woorden an 't uitschot vuil!

baptiste En brand je vingers niet, oom! Beslag leggen we toch! En hoe!

prosper *de deur openwerpend* Asjeblijf! Asjeblijf! Met geweld hou 'k je niet.

Maar, maar — en dat waarschuw 'k je! — wij wassen onze handen in onschuld, wij hebben geen publiek schandaal gewild, wij hebben nog geprobeerd 't te sussen, wij hebben m'n overleden broer niet in opspraak gebracht!

baptiste Nee, wij hebben 't niet aan de grote klok willen hangen, dat-ie, dat-ie...

prosper Dat-ie gestolen heeft!

baptiste Z'n eigen vader bestolen heeft!

pollie Bah!

prosper Bah? Ja, bah! Bah, heeft vader geroepen, zevenendertig jaar, zevenendertig jaar gelejen, toen jouw man, jouw man, die nooit heeft willen deugen, met geld dat 'm was toevertrouwd, met geld, dat aan vader, aan mijn arme vader, dat aan óns van rechtswege toekomt, als 'n infame gauwdief verdween!

pollie *laat het valies vallen* Da's gelogen, da's zo smerig gelogen *zich opwindend* ... en zo door en door gemeen, waar de stakker zich niet meer verdedigen kan...

prosper Is 't niet waar, oom Aristide? Staat 't niet in de ouwe kantoorboeken, die goddank nog op zolder liggen, zwart op wit geboekt? Is 't niet waar schoonmama, Jeanne, Riek? Is-ie niet voor zevenendertig jaar met geld van de firma, van Antwerpen naar Australië gesjeesd? Met 'n kapitaal, dat in die zevenendertig jaar met rente en rente minstens verdubbeld moet zijn? Heeft de schobbejak — larie, dat je van dooien niets dan goed mag spreken! — heeft de oplichter, die mij, als jongen, leren wou appelen en peren te moeren, en voor wie de beurs van moeder geen seconde veilig was, heeft-ie ooit de bedoeling gehad, de bedoeling van ieder rechtschapen mens, zoals ik en jij en jij 't zouden hebben gedaan, om 't bij God weet wat voor vrouwsgespuis zoekgemaakte geld, tenminste bij termijnen af te betalen? Telegrammetjes, telegrammetjes uit Australië, op z'n moeder 'r jaardag, of je met sentimentele telegrammetjes 'n ereschuld, de grootste ereschuld, die je je denken kan, goed kan maken! Ja, of jij me nou

ankijkt en je vuisten balt, 'r is 'n grens, 'n grens! We hebben, niettegenstaande alles, respect voor 'm getoond, we hebben 'm eerste klasse, met vijf volgkoetsen en palfreniers laten begraven — 'k heb, tegen m'n gemoed in, aan z'n graf gesproken — 'k heb 'n naald, 'n zuil voor 'm besteld — 'k heb, nee wij hebben willen vergeten en vergeven — staan we niet allen in rouw over je? — maar nou jij de nagedachtenis van je man niet wil eren, nou jij 'r niet tegen opziet van oneerlijk verkregen geld diefjesmaat te worden, nou moet je de waarheid, de waarheid, die we voor je hadden willen verbergen, te horen krijgen!

Pollie zich aan de ene zij van de tafel met moeite vasthoudend, terwijl al de anderen tegenover haar groeperen.

pollie Wat ben jij — wat ben jij 'n ellendeling — wat ben jij 'n doortrapte, doortrapte...

prosper Doortrap, doortrap was m'n broer van over de zestig, die net zo zonderling uit is gestapt, als-ie geleefd heeft, zonder orde op z'n zaken te stellen en zonder an 't gestolen geld te denken!

pollie Mens, as 'k 'n man was, en me handen 'r niet te goed voor waren, zou 'k je... *met gebalde vuisten* ... zou 'k je, zou 'k je...

hendrika Jesus, jessus, dat dreigt! Dat speelt de vermoorde onschuld!...

aristide Terwijl ze twee families, om van mij en zus te zwijgen, allerkeurigst an de bedelstaf brengt!

baptiste Aan de bedelstaf! Failliet, failliet laat gaan, zoals ze 't zelf 'n paar maal minstens geweest is!

groomoe Nee maar, zo'n toon, zo'n onheuse, impertinente toon, waar ze voor amper 'n week nog geen recht op 'n stuiver had...

prosper Waar ze nog geen recht op 'n rooie duit heeft, waar in elk gezond land met gezonde rechters, behalve in onze middeleeuwse trekschuit!, zo'n

ergerlijk huwelijk, zo'n clandestien, zo'n fossiel, zo'n hemeltergend huwelijk, van, van 'n demente grijsaard, die in de eerste de beste lachbui blijft, die voor z'n eigen familie en, en, en zelfs voor z'n vrouw verzwijgt, verzwijgt, dat-ie gepot en gepot heeft, a tempo, a tempo vernietigd, nietig verklaard, zou worden! Dat, dat, dat heeft gezworven, dat heeft de eenzame zwerver uitgehangen, omdat-ie zich nergens veilig voelde, omdat z'n geweten 'm niet met rust liet! Dat is in stilte, in de verdachtste stilte getrouwd, omdat-ie, omdat-ie natuurlijk bang was, dat wij, wij, met ons gezond verstand en met onze vordering tussenbeijen zouden komen, dat we de ouwe, maar Dieu merci! nog gave kantoorboeken aan de strafrechter over zouden leggen, dat, dat, dat heeft nog in 't uur van z'n dood z'n bloedverwanten om de tuin geleid, belogen, bedrogen!

hendrika En van die daar is 't alles poppenkasterij! As jullie zo stapel zijn: ik la-me niet wijsmaken da-ze niet wist, dat zo'n toetje niet wist, waarom ze net met oom Gerrit, oom Gerrit, most trouwen, dat 't geen doorgestoken kaart van d'r is — da-ze niet wat van 'n ander, van 'n meneer N-N'ne, as je me ziet, zei je me kennen, mee na 't stadhuis bracht, toe-ze d'r zoveelste boterbriefie kwam halen!

aristide 'n Week, 'n week en al over de twee maanden in, in, in omstandigheden!

baptiste Voor mijn part zes maanden — Da's bijzaak — maar de schuld, de schuld aan de familie, waarvan je zal oprissen, laten we ons niet afstrijen, al moeten we je voor de Hoge Raad slepen!

pollie *uitgeput neerzittend* Die schuld — die schuld — as-ie bestaat — as jullie 't niet bijmekaar liegen, is verjaard, verjaard...

prosper Verjaard, hahaha!

baptiste Verjaard, wel ja, wel zeker!

hendrika Verjaard!

groomoe Verjaard?

aristide Verjaard, verjaard, dat zal de rechtbank dan toch moeten beslissen!

Pollie staat moeilijk op. De piano zwijgt.

pollie Nou hè-'k nog enkel me laaste woord te zeggen, an jullie, an jullie met z'n allen. En dan krijg-ie, al worg je me, al trap je me, geen — geen asem meer uit me keel! Dat, dat van Antwerpen weet 'k, het-ie zelf om gelachen, was, was 'n jongensstreek...

prosper Noem jij dat 'n jongensstreek...?

pollie Ik waarschouw je: wees stil, val niet over me woorden, ken 'k niemeer hebben, ken 'k niemeer stouwen... *heftig* Hou je mond! As-ie, as-ie gestolen had, die goeie kerel, die hier, hier op deze stoel dood is gebleven — hoe durf je, hoe durf je dat *met wezenloos gebaar naar de stoel* hier, hier, te liegen! — zou je voor 'n paar dagen niet zoveel goeds over 'm gesproken hebben, zou-ie niet zo 't land an jullie gehad hebben, omdat niemand toen z'n partij het getrokken, *Charles komt door linkerdeur, blijft verwonderd staan* zou-ie jullie niet onder de ogen hebben durven kommen, zou-ie niet enkel de reis, die ellendige reis, die lammenadige reis, die ongeluksreis gemaakt hebben, om 't graf van z'n moeder voor 't laast te zien. Dat doe je niet, as je 'n dief ben. Dat doe je niet, as je geweten steekt, dat doe je niet as je iets te verbergen het...

prosper Ja, ja, da's allemaal tip-top...

pollie Hou je mond! Hou je mond! Jullie zijn 'n bende, 'n bende, 'n bende! 'k Weet van de driehonderd gulden, het de meid me verteld! 'k Heb met m'n suffen kop je gelach gehoord en je pret! 'k Hè-je me trouwboekie laten zien omda-je me niet geloofde — 'k hè-je dokter bij me gehad, omda-je me niet geloofde, en je het me, met 't kind onder me hart, met dat kind in me

ingewanden, dat 'r geen schuld an het, gejaagd en gejaagd, gesard en gemollesteerd, da'k niemeer weet, da'k bij die-daarboven niemeer weet, waar 'k ben, waar 'k, waar 'k houvast heb... *zakt in mekaar*

charles Tante! Tante! Help 'r dan! Ik kan 't toch niet!

prosper *terwijl Mevrouw en Hendrika toeschieten, en Pollie opbeuren* Niet hier, niet hier! Breng 'r naar boven! *tot Charles* Uit de weg jij!

pollie Ik ken niemeer, ik ken niemeer lopen...

mevrouw Dat kun je wel. Kom nou, Pollie. We zijn niet allemaal je vijanden.

prosper Breng 'r dan, breng 'r dan — naar de achterkamer, op de sofa!

Haast je wat, haast je wat!

pollie Ik ken niemeer, ik ken niemeer... *af met Mevrouw, Hendrika, Groomoe in de achterkamer, terwijl Aristide door rechterdeur heengaat*

achttiende toneel

Prosper, Baptiste, Charles.

prosper *terwijl Charles weer hulpeloos bij de linkerdeur staat* Ja, ja, als dat mens ook zo onzinnig tekeer gaat... *zit bij tafel neer*

baptiste *bedrukt* Ja, als ze, niewaar, kalm had willen onderhandelen...

prosper *verlegen* Ik heb 'r toch niet anders dan de waarheid, de waarheid...

baptiste Ja, en we hebben niet anders gedaan, dan wat iéder voor z'n kinderen, z'n kinderen, zou doen, al beken 'k dat 'k me 'r beroerd onder voel...

negentiende toneel

De vorigen, Hendrika, Aristide.

hendrika *tot oom Aristide, die tegelijk als zij de achterdeuren openschuift, met een glas water binnen wil gaan: hees-van-opwinding* Nee, oom, dat ken nou niet. Ze heeft... *ziet Charles* Dat ken 'k voor Charles niet hardop zeggen! Ze heeft... *fluistert Baptiste iets toe*

baptiste Waarachtig?

Zij knikt, fluistert met Prosper.

prosper *verschrikt* Weet je, weet je dat zeker?

hendrika Ja. En al mag-ie 't gemeen van me vinden *draait nog eens het hoofd naar Charles* Goddank, géén beschuit met muissies in de familie!

baptiste Geen beschuit met muisjes! Da's, da's — daar zeg 'k niets bij... *luistert met Hendrika aan de glazen-deuren*

prosper *bedwongen van opwinding, terwijl Félicité door linkerdeur opkomt* Daar zeg 'k, daar zeg 'k alleen zoveel bij, dat wij ons niets, niemendal, nee niemendal te verwijten hebben... Da's — Da's 't noodlot — Da's niemand's, niemand's schuld... *luistert mee aan de glasdeuren*

félicité Wat is 'r, pa? Gompie, pa, wat staan jullie?

prosper Niemendal! Niemendal! Dat wil zeggen, dat wil zeggen — wij erven, wij erven toch, je neef, je neef Baptiste en wij!... *glimlacherig-opgewonden* De, de ooievaar bij je tante, bij je tante komt goddank niet... *tot Charles, die naar de kachel gestrompeld is, en hem dreigend aanstaart* Wat kijk jij? Wat wil jij?

Charles schudt angstig het hoofd.

prosper Hou dan je ogen voor je, kwajongen! Wat verbeel jij je wel! Daar moet 'k, daar moet 'k Van der Wielen dadelijk van in kennis stellen! Die zal 'n gat in de lucht slaan! Bestaat — bestaat niet — reeds als geboren aangemerkt! 't Is pyramidaal, pyramidaal! *gaat naar telefoon, wil spreekbuis opnemen, ziet het bordje 'Gemeubileerde kamers te huur' terwijl boven de piano een wals inzet* Jawel, jawel! *breekt het over zijn knie in tweeën* Goddank, goddank — we zijn ze kwijt — de indringers!

Einde van het derde bedrijf.

Berlin, 1 december 1910.

Beschuit met muisjes van Herman Heijermans werd voor de eerste maal opgevoerd door De Nederlandsche Tooneelvereniging op 24 december 1910 in de Hollandsche Schouwburg in Amsterdam met onder andere Esther de Boer-Van Rijk.

Hondervijftig jaar na zijn geboorte ging de tekst bij Toneelgroep Oostpool in première op 15 november 2014 in Theater de Spiegel in Zwolle

prosper Rick Paul van Mulligen

jeanne Anna Schoen

charles Laurens van Lottum

félicité Ruta van Hoof

aristide Roland Haufe

adèle Elène Zuidmeer

baptiste Roy Baltus

hendrika Maud Dolsma

groomoe Teun Luijkx

pollie Mariana Aparicio Torres

charlotte Ilke Paddenburg

wielen Rozanne de Bont

Regie: Joeri Vos

www.toneelgroepoostpool.nl

Herman Heijermans (Rotterdam, 1864–1924) was toneelschrijver en schrijver van kleine verhaaltjes, *Falklandjes* (ontleend aan zijn pseudoniem Samuel Falkland).

Nadat Heijermans in 1893 toneelrecensent werd bij De Telegraaf, begon hij zelf ook toneelstukken te schrijven. Zijn stukken waren zeer sociaal betrokken. Voorbeelden zijn *Ghetto*, over de bedompte, orthodox-joodse sfeer van sjacheraars en voddenkoopliden, *Glück auf!*, over de gruwelijke ramp in de mijn Radbod in Westfalen, en het zeer bekende *Op hoop van zegen* over de zware omstandigheden van de vissers. *Op hoop van zegen* ging van Moskou tot New York de wereld over en verschaftte hem een tijd lang een plaats in de rangen van Strindberg, Ibsen en Shaw. De meeste van zijn stukken gingen in première bij de Nederlandsche Tooneel Vereeniging in Amsterdam.

www.hermanheijermans.org

Toneelwerk

Dora Kremer – 1892

Ahasverus – 1893 (onder pseudoniem Ivan Jelakowitch)

Ego – 1893

Ghetto – 1898

Het antwoord – 1898

Nummer tachtig – 1898

Puntje – 1898
De machien – 1899
De onbekende – 1899
Het zevende gebod – 1899
Eén mei – 1900
Het pantser – 1901
De zeven vette dagen 1901
Op hoop van zegen – 1901
De geduldige dood – 1901
Het testament – 1901
De lamp –1901
Ora et labora – 1902
Bloeimaand – 1903
Buren – 1903
Het kamerschut – 1903
Het kind – 1903
In de Jonge Jan – 1903
Schakels – 1903
Saltimbank* – 1904
Hans – 1904
Allerzielen – 1904
Artikel 188* – 1905
De meid – 1905
Feest – 1906
De dasspeld – 1906
Kwelling – 1906
Verloving – 1906

Uitkomst – 1907
Vreemde jacht – 1907
De grote vlucht – 1908
De opgaande zon – 1908
De schone slaapster – 1909
Verveling – 1910
Beschuit met muisjes – 1910
Nocturne – 1910
Glück auf! – 1911
Brief in den schemer – 1914
De buikspreker* – 1914
Robert, Bertram en Co. – 1914
Dageraad – 1916
Eva Bonheur – 1916
De Wijze Kater – 1917
Pitten* – 1918
De vliegende Hollander – 1920
Van ouds 'De Morgenster' – 1923

* Deze teksten verschenen eerder in de reeks van
De Nieuwe Toneelbibliotheek (# 100)

